

EUROOPA LIIT JA BIOLOOGILINE MITMEKESISUS koolitusmaterjal

Sisukord

1. EUROOPA LIIT JA BIOLOOGILINE MITMEKESISUS.....	3
1.1 Õigusaspektid, poliitika, rakendamine	3
1.2 Seadusandlus	3
1.2.1 Linnudirektiiv	3
1.2.2 Elupaigadirektiiv	4
1.2.3 Direktiivi eesmärgid	5
1.2.4 Direktiiviga määratud ülesanded	9
1.2.5 Direktiivi soovitusel liikide kaitseks	12
1.3. Hinnang direktiividele liituvate riikide seisukohalt	14
1.3.1. Mida nõutakse Kesk- ja Ida-Euroopa liituvatelt riikidelt?.....	14
1.4. Millised on direktiivide kasutegurid ja võimalikud ohud?.....	16
1.4.1. Positiivsed küljed	16
1.4.2. Negatiivsed küljed	16
2. EUROOPA ÜHENDUSE BIOLOOGILISE MITMEKESISUSE KAITSE POLIITIKA..	17
2.1. Euroopa Ühenduse bioloogilise mitmekesisuse strateegia.....	17
2.1.1. Üldinfo	17
2.1.2. Üksikasju	17
2.2. Bioloogilise mitmekesisuse säilitamise valdkonnad	23
1) Loodusressursside säilitamine	23
2) Põllumajandus	24
3) Kalandus	26
4) Regionaalpoliitika ja üldplaneering	27
5) Metsad	28
6) Energia ja transport	28
7) Turism.....	29
8) Majanduskoostöö areng.....	29
2.3. Tegevusplaanide ning muude meetmete väljatöötamine ja rakendamine.....	30
2.4. Bioloogilise mitmekesisuse strateegia hindamine	31
Positiivsed küljed	31
Negatiivsed küljed	32
3. EUROOPA LIIDU LAIENEMINE JA BIOLOOGILINE MITMEKESISUS.....	34

3.1 Seadusandlus.....	35
3.2. Ühtne põllumajanduspoliitika	35
3.3. Regionaalarengu poliitika.....	36
Uurimus, mis näitab erinevate huvisektorite vastuseisu mõju bioloogilisele mitmekesisusele	36
4. ETTEPANEKUD EUROOPA ÜHENDUSE BIOLOOGILISE MITMEKESISUSE POLIITIKA PARENDAMISEKS	39

Lisa 1 – Euroopa Keskkonnabüroo (EEB) vastus Euroopa Komisjoni dokumendi
eenõule Euroopa Liidu bioloogilise mitmekesisuse küsimuses

Lisa 2 – EEB teataja “Metamorphosis” (nr 10, aprill 1998) artikkel “Elupaigadirektiiv:
surve valitsuse otsusele” (autor Marta Ballesteros, *World Wide Fund of Nature*)

Kasulikud kontaktandmed ja aadressid

1. Euroopa Liit (EL) ja bioloogiline mitmekesisus

1.1 Õigusaspektid, poliitika, rakendamine

Ühinemine viitab kolme põhivaldkonna analüüsile. Kuna liituvad kandidaatriigid peavad lõpetama seadusandluse ühtlustamise, tuleb uurida, millised on need õiguslikud vahendid, kuidas need sobivad kandidaatriigi praegusesse seadusandlusesse ja kas ühtlustamine on ka kasu andnud. Analüüsida tuleb ka eeltoodud õiguslike meetmete rakendamise mooduseid, taset ja tulemusi. Bioloogilise mitmekesisuse säilitamist reguleerivad direktiiv Loodusliku linnustiku kaitsest (edaspidi: linnudirektiiv) ja direktiiv Looduslike elupaikade/kasvukohtade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitsest (edaspidi: elupaigadirektiiv).

Loomulikult etendab bioloogilise mitmekesisuse säilitamises peale direktiivide tähtsat osa veel ELi üldine ja sektoriaalne poliitika. Euroopa Liit võttis Ühenduste bioloogilise mitmekesisuse strateegia vastu veebruaris 1998, nii et sellest ajast on olemas ka bioloogilise mitmekesisuse sektoriaalpoliitika. Arvestada tuleb juba olemasolevate poliitiliste meetmete mõju, mis on suunatud bioloogilise mitmekesisuse säilitamise tagamiseks (Bioloogilise mitmekesisuse konventsioon (BMKK), V Keskkonnakaitse tegevuskava). On sektoreid, mille poliitika mõjutab otseselt bioloogilise mitmekesisuse tingimusi, nagu transpordi infrastruktuur, põllumajandus, turism, regionaalareng jt. Sellest johtuvalt tuleb uurida praegu ja tulevikus rakendatava poliitika seniseid ja tulevaseid mõjusid Euroopa bioloogilise mitmekesisuse tingimustele. Antud kontekstis on AGENDA 2000 ja Ühenduse bioloogilise mitmekesisuse strateegia ühtlustamine hädavajalik.

1.2 Seadusandlus

1.2.1 Linnudirektiiv

Direktiiv 79/409/EEC reguleerib selliste linnuliikide kaitset, mille elupaigad asuvad ELi liikmesriikides. Sellega on tagatud linnuliikide isendite, munade, pesade ning elupaikade kaitse. *“Liikmesriigid peavad kasutusele võtma vastavad meetmed – määrama kaitsealad, säilitama ja hoidma elupaiku nii kaitsealal kui ka väljaspool seda, taastama kahjustatud elupaiku, looma uusi elupaiku – kindlustama nende säilitamise, hooldamise ja taastamise.”*

Erilisi kaitsemeetmeid tuleks rakendada direktiivi lisas 1 kirjeldatud liikide suhtes (liikide suhtes, mida ähvardab väljasuremine, mis on haruldased, haavatavad või millel on erilised elupaigad), et tagada nende taastumise, vaba ümberasumise, hajutamise ja ellujäämise võimalused.

Vastavalt direktiivile võivad liikmesriigid teha erandeid oma sätetes, kui tegemist on liigse avaliku tähelepanuga ja kui on koostatud erandite ja piirangute nimistud. Lisa 2 nimekirjas olevatele liikidele võib jahti pidada vastavalt iga liikmesriigi sätetele. Nimekirjas 2/1 olevatele liikidele võib jahti pidada kogu direktiiviga hõlmataval alal, nimekirja 2/2 liikidele ainult erandi teinud liikmesriikide territooriumil. Nimekirjas 3 on liigid, mille bioloogilist staatust tuleb uurida ärimõjutuste tõttu. Püüdmiseks või tapmiseks keelatud vahendid, mis võivad põhjustada mõne liigi täieliku kadumise, on kirjeldatud lisas 4. Samuti on reguleeritud liikide transport.

Liikmesriigid peavad sätete kohaldamise kohta aru andma iga 3 aasta tagant. Esitatud informatsiooni põhjal koostab komisjon ühisaruande direktiivi täitmise kohta. Direktiiviga seotud riiklikud sätted tuleb igas liikmesriigis rakendada 2 aasta jooksul ja sellest tuleb informeerida komisjoni.

1.2.2 Elupaigadirektiiv

Direktiiv 92/43/EEC reguleerib looduslike elupaikade/kasvukohtade, loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitset. Elupaigadirektiiv kujutab endast raam-õigusakti elupaikade säilitamise määrusele. Samas sisaldab see ka meetmeid, mille abil tagada Euroopa Ühenduse huvifääris olevate loodusliku taimestiku ja loomastiku liikide kaitse.

Millised kategooriad kuuluvad Euroopa Ühenduse huvifääri?

Euroopa Liidu liikmesriigid moodustavad kuus biogeograafilist regiooni. Iga regiooni iseloomustavad iseloomulikud elupaigad/kasvukohad ja elusloodus. Elupaigadirektiiv kirjeldab vastavate elupaikade/kasvukohtade tüüpe ja liike igas biogeograafilises regioonis, nimistud sisalduvad direktiivi lisades. Selliste elupaikade/kasvukohtade ja liikide säilitamine on kogu Ühenduse huvides.

Ühenduse huvifääris olevate elupaikade/kasvukohtade tüübid

on looduslikud elupaiga/kasvukoha tüübid, mis on hävimisohus nende looduslikul levikualal või mille looduslik levikuala on pärast selle vähenemist väike või sisemiselt piiratud või kus esineb mõnede biogeograafilistele piirkondadele iseloomulikke näidiseid.

Sellised elupaigad/kasvukohad on või võivad olla toodud lisas 1.

Esmatähtsad looduslikud elupaiga/kasvukoha tüübid on hävimisohus olevad looduslikud elupaiga/kasvukoha tüübid, mille kaitsmise eest on Ühendus vastutav neis looduslikes piires, mis jäävad artiklis 2 nimetatud territooriumile. Sellised esmatähtsad elupaiga/kasvukoha tüübid on märgistatud tärniga (*) lisas 1.

Elupaiga/kasvukoha kaitsekord loetakse soodsaks, kui:

- nende looduslik ulatus ja territoorium, mida see hõlmab, on püsiva suurusega või suureneb;
- on olemas iseloomulik struktuur ja funktsioonid, mis on vajalikud selle pika-ajaliseks püsimiseks ja jäävad püsima ka tulevikus;
- nende tüüpiliste liikide kaitsealane olukord on soodne vastavalt punktis (i) toodud definitsioonile;

liikide looduslik **elupaik/kasvukoht** tähendab keskkonda, mis on määratletud iseloomulike abiootiliste ja biootiliste tegurite põhjal, kus liik elab/kasvab oma bioloogilise tsükli mistahes staadiumis.

Ühenduse huvisfääris olevad liigid tähendavad liike, mis artiklis 2 nimetatud territooriumil on

- ohustatud, välja arvatud need liigid, mille looduslik levikuala on antud territooriumil vähetähtis ja mis pole ohustatud ega kergesti kahjustatavad lääne palearktilises piirkonnas;
- kergesti kahjustatavad, st arvatavasti võivad lähitulevikus sattuda ohustatud liikide kategooriasse, kui neid jätkuvalt mõjutavad juhuslikud tegurid;
- haruldased, st väikese populatsiooniga, mis praegu ei ole ohustatud ega kergesti kahjustatav, kuid on riski piiril. Sellised liigid paiknevad piiratud geograafilistel aladel või asetsevad hajutatult suuremal levikualal;
- endeemsed ja vajavad erilist tähelepanu oma loodusliku elupaiga/kasvukoha iseloomu tõttu ja/või nende kasutamise võimaliku mõju tõttu nende elupaikadele/kasvukohtadele ja/või nende ekspluateerimise võimaliku mõju tõttu nende kaitsealasele olukorrale.

Sellised liigid on või võivad olla loetletud lisas 2 ja/või lisades 4 ja 5;

esmatähtsad liigid tähendavad liike, mille kaitsmise eest on vastutav Ühendus nende loodusliku levikuala piires, mis jääb artiklis 2 nimetatud territooriumile; need liigid on lisas 2 märgistatud tärniga (*);

liikide kaitsealane olukord tähendab mõjude summat, mis mõjutab nimetatud liike ja võib avaldada mõju nende pikaajalisele levikule ja nende populatsiooni arvukusele artiklis 2 nimetatud territooriumil;

kaitsealane olukord on soodne, kui:

- antud liigi populatsiooni dünaamika andmed näitavad, et see liik ise suudab end pikaajaliselt alal hoida oma loodusliku elupaiga/kasvukoha elujõulise komponendina;
- liigi looduslik levikuala pole kahanenud ega kahane tõenäoliselt ka tulevikus;
- on olemas ning ilmselt säilib ka edaspidi piisavalt suur levikuala selleks, et säilitada populatsiooni elujõulisena pika aja vältel;

Ühendusele tähtis ala (Ühenduse-tähtsusega ala) tähendab sellist biogeograafilisse regiooni või regioonidesse kuuluvat ala, mis aitab märkimisväärselt kaasa lisas 1 loetletud loodusliku elupaiga/kasvukoha või lisas 2 nimetatud liikide soodsa kaitsealase olukorra säilitamisele või taastamisele ning võib oluliselt kaasa aidata ka artiklis 3 nimetatud seostatusele võrgustikuga NATURA 2000 ja/või aitab märkimisväärselt kaasa bioloogilise mitmekesisuse säilitamisele vastavas biogeograafilises regioonis või regioonides.

Ulatusliku levikualaga loomaliikide puhul peavad Ühenduse-tähtsusega alad vastama selliste liikide loodusliku levikuala paikadele, mis esindavad nende eluks ja paljunemiseks vajalikke füüsilisi ja bioloogilisi tegureid;

eriotstarbelised kaitsealad tähendavad Ühenduse-tähtsusega alasid, mis on moodustatud liikmesriikide statuudikohase, administratiiv- ja/või lepingulise aktiga, kus on toodud vajalikud kaitsemeetmed looduslike elupaikade/kasvukohtade ja/või liikide populatsioonide säilitamiseks või taastamiseks ja neile soodsa kaitsekorra tagamiseks.

1.2.3 Direktiivi eesmärgid

Elupaigadirektiivi peamine eesmärk on bioloogilise mitmekesisuse säilimise soodustamine, toonitades, et just bioloogilises mitmekesisuses sisaldub järjepideva arengu peatingimus. Sellest hoolimata halveneb Euroopas, ka liikmesriikide territooriumil, jätkuvalt elupaikade/kasvukohtade olukord ning suureneb ohustatud looduslike liikide hulk.

Elupaigadirektiiv sisaldab järgmisi olulisi lisasid:

- Ühenduse-tähtsusega looduslikud elupaigad/kasvukohad, mille kaitsmiseks tuleb määrata eriotstarbelised kaitsealad;
- Ühenduse-tähtsusega taime- ja loomaliigid, mille kaitsmiseks tuleb määrata eriotstarbelised kaitsealad;
- Ühenduse-tähtsusega kaitsealade valiku ja loomise kriteeriumid;
- Ühenduse-tähtsusega looma- ja taimeliigid, mis vajavad ranget kaitsekorraldust;
- Ühenduse-tähtsusega looma- ja taimeliigid, mille looduslikust keskkonnast eemaldamist ja kasutamist võib reguleerida kaitsekorralduslike meetmetega;
- kalade ja imetajate püüdmise, tapmise ja transportimise keelatud moodused ja vahendid.

Direktiiv kannab järgmisi üldisi ideid, kaitsmaks looduslikke elupaiku/kasvukohti ja liike.

Säilitamiseks bioloogilist mitmekesisust, peaks looduslike elupaikade/kasvukohtade kaitsemeetmel ja vastavatel liikidel olema eeliseid kasutamise vastuolulistes aspektides. Seetõttu kutsub direktiiv üles Ühenduse-tähtsusega looduslike elupaikade/kasvukohtade ja liikide üldise kaitsesüsteemi loomisele, mis kujutaks endast Euroopa piiresse jäävat ökoloogilist võrgustikku, kuhu kuuluvad eriotstarbelised kaitsealad. See on NATURA 2000. Nimetatud võrgustik koosneb aladest, kus leidub lisades nimetatud elupaiku/kasvukohti, ja see peaks kindlustama neile soodsa kaitsealase olukorra, või kus võimalik, taastama looduslike elupaikade/kasvukohtade tüübid ja kindlate liikide looduslikud elupaigad/kasvukohad nende looduslikul levikualal. Iga liikmesriik peab kaasa aitama NATURA 2000 loomisel proportsionaalselt iga riigi looduslike elupaikade/kasvukohtade tüüpide hulga ja Ühenduse-tähtsusega liikide levikualade ulatusega.

Määratavad kaitsealad soovivad liikmesriigid, kuid erandkorras tuleb protseduurist loobuda siis, kui liikmesriigid ei ole esitanud määramiseks mõnd kaitseala, kuid kus Ühendus peab oluliseks kas eelistatud looduslike elupaikade/kasvukohtade või eelistatud liikide säilitamist või ellujäämist.

Iga plaani või kava, mille rakendamisest on loota märkimisväärset kasu määratud või määratavate kaitsealade kaitse-eesmärkide saavutamisel, tuleb vastavalt hinnata.

Liikmesriigid peavad astuma konkreetseid samme, hoidmaks eriotstarbelistel kaitsealadel ära looduslike elupaikade/kasvukohtade ja nende liikide allakäiku, samuti nende liikide häirimist, mille kaitseks need kaitsealad on määratud, piires, kus selline häirimine on märkimisväärne selle direktiivi eesmärkide seisukohalt.

Iga plaani või kava puhul, mis on seotud sellise kaitseala korraldamisega, kuid millel ei ole märkimisväärset efekti, tuleb vastavalt kaaluda selle rakendamist kaitseala kaitse-eesmärkidest lähtuvalt.

Kaitseala rakendamise hinnangute kokkuvõtete põhjal nõustuvad riikide pädevad ametkonnad plaani või projektiga ainult siis, kui nad on veendunud, et ei teki negatiivseid mõjusid antud kaitseala terviklikkusele ega pärast üldsuse arvamuse teadasaamist.

Kui vaatamata kaitsealaga seotud negatiivsele kõrvalmõjule ja alternatiivsete lahenduste puudumise puhul tuleb plaan või projekt ellu viia suure avaliku huvi tõttu, k.a sotsiaal- või majandusvaldkonna plaanid, peavad liikmesriigid võtma kasutusele kõik tasakaalustavad meetmed kindlustamiseks, et NATURA 2000 üldine järjepidevus oleks tagatud. Kasutusele võetud meetmetest tuleb teavitada komisjoni.

Kui kaitsealal on eelistatud elupaikade/kasvukohtade tüüpe ja/või eelistatud liike, võib kaaluda vaid neid aspekte, mis on seotud inimeste tervise, ohutuse või avaliku arvamusega, arvestades keskkonna prioriteetsust.

Ühenduse-tähtsusega eelistatud looduslike elupaikade/kasvukohtade ja liikide kaitseks võetavate meetmete rakendamise eest vastutavad kõik liikmesriigid ühiselt. See võib küll panna mõnele riigile liiga suure rahastuskohustuse, sest selliste looduslike elupaikade/kasvukohtade ja liikide jagunemine Ühenduse riikide vahel on ebaühtlane. Seetõttu on kokku lepitud, et niisugusel erandjuhul katavad kulusid vastavalt Ühenduse tingimustele riigid koos.

Komisjon hindab vastavate riikidega kooskõlastatult finantseerimist, k.a kaasfinantseerimist, mis on vajalik kaitsemeetmete rakendamiseks, arvestades teiste aspektide hulgas eelistatud liikide kontsentratsiooni liikmesriigi territooriumil ja kulutusi, mida vastavad meetmed nõuavad.

Komisjon kinnitab meetmete esialgse tegevuskava raamistiku, k.a kaasfinantseerimise. Meetmed, millel ei ole vajalikku kaasfinantseerimist või mis on vaid osaliselt rahastatud, tuleb uuesti läbi vaadata tegevuskava raamistiku kaheaastase ülevaate kontekstis ning samal ajal võib liikmesriik neid meetmeid ülevaate kestel edasi lükata.

Piirkondades, kus meetmed on rahastusraskuste tõttu edasi lükatud, peaks liikmesriik hoiduma mistahes uutest meetmetest, mis halvendaksid nende alade olukorda.

Maakasutuse üldplaneering ja arengupoliitika peaksid soodustama maastiku selliste osade säilitamist ja korraldamist, mis on loodusliku loomastiku ja taimestiku poolest kõige väärtuslikumad.

Direktiiviga hõlmatud looduslike elupaikade/kasvukohtade ja liikide kaitsealase olukorra jälgimiseks tuleb luua ja toimima panna seiresüsteem.

Direktiivi 79/409/EEC täienduseks on vaja üldist süsteemi kindlate taimestiku ja loomastiku liikide kaitseks; teatud liikide kaitsekorraldusmeetmete jaoks tuleb koostada määrus, kui nende kaitsekord seda lubab, kaasa arvatud kindlate püüdmiss- ja tapmisvahendite keelustamiseks, kui see loob võimaluse teatud tingimuste kitsendamiseks.

Eesmärgiga selle direktiivi rakendamist kontrollida, valmistab komisjon perioodiliselt ette ühisaruande, mis põhineb liikmesriikide saadetud informatsioonil selle direktiivi all rakendatud riiklike tingimuste kohta.

Direktiivi rakendamiseks on oluline teadusliku ja tehnoloogilise taseme tõstmine, seega on vaja soodustada sellealast uurimis- ja teadustööd.

Kodumaise loomastiku ja taimestiku liikide loodusesse taastoomise ja võõrliikide võimaliku loodusesse toomise täiendatavate meetmete kohta tuleb koostada määrus.

Olulised on direktiivi eesmärkidega seotud haridus ja üldine informatsioon, et tagada direktiivi efektiivne rakendamine.

Selle direktiivi kohaselt kasutusele võetud meetmed peavad arvestama majanduse ja sotsiaal-, kultuurilisi nõudeid ning kohalikke ja regionaalseid olusid.

Kui liikmesriigid peavad vajalikuks, peaksid nad parendama NATURA 2000 alal ökoloogilist järjepidevust hoides ja võimaluse korral arendades maastiku neid osi, mis on looduslikule loomastikule ja taimestikule olulise tähtsusega.

Liikmesriigid peavad soodustama oma alade üldplaneeringus ja arenduspoliitikas ja eriti NATURA 2000 võrgustikus ökoloogilise järjepidevuse parenduse seisukohalt maastiku korraldamise neid tegureid, mis on esmatähtsad loodusliku loomastiku ja taimestiku säilitamisel.

Eelnimetatud tegurid on sellised, mis oma lineaarse ja järjepideva struktuuri (nagu jõed oma kallastega, mis on tavapärase süsteem põldude piiristamisel) või vaheastme funktsiooni (nagu tiigid ja metsasalud) tõttu on olulised looduslike liikide migratsioonil, hajutamisel ja geneetilisel vahetumisel.

Liikmesriigid, mille maa-aladel on üks või rohkem eelistatud looduslike elupaiku/kasvukohti või eelistatud liike, mis asuvad suuremal alal kui 5% riiklikust territooriumist, võivad komisjoni nõusolekul nõuda, et nende territooriumil Ühenduse huvisfääri valitavate maa-alade valimisel arvestataks paindlikumaid kriteeriume.

Liikmesriigid peavad vastavalt direktiivile rakendama riiklike õiguslike ja administratiivmeetmeid kahe aasta jooksul pärast nende teatavakstegemist; meetmetest tuleb teavitada komisjoni.

1.2.4 Direktiiviga määratud konkreetsed ülesanded

Elupaigadirektiivi peamiseks ülesandeks on NATURA 2000 võrgustiku loomine. Selleks on vajalikud järgnevad meetmed:

Aste 1: lisas 3 toodud kriteeriumide ja vastava teadusliku informatsiooni põhjal tuleb igal liikmesriigil esitada nimekiri, millised looduslikud elupaigad/kasvukohad lisast 1 ja millised liigid lisast 2 on asualale iseloomulikud. Väga suure levikualaga loomaliikide puhul peavad need maa-alad vastama paikadele nende liikide looduslikus ulatuses, kus väljenduvad kõige paremini nende elu ja reproduktsiooni olulised füüsilised ja bioloogilised tegurid. Suure levikualaga veeliste liikide puhul esitatakse nimekiri ainult siis, kui on võimalik selgelt määratleda ala, kus väljenduvad nende elu ja reproduktsiooni olulised füüsilised ja bioloogilised tegurid.

Valikukriteeriumid

Valikukriteeriumid riiklikul tasandil:

a) Lisas 1 toodud loodusliku elupaiga/kasvukoha tüübi asukoha hindamise kriteeriumid.

- looduslike elupaikade/kasvukohtade esindatuse tase sellel asukohal;
- loodusliku elupaiga/kasvukohatüübiga hõlmatud ala pindala võrreldes sama tüüpi looduslike elupaiga/kasvukoha tüüpide kogupindalaga riigi territooriumil;
- antud looduslike elupaiga/kasvukoha tüüpide struktuuri ja funktsioonide kaitstuse tase ja taastamise võimalused;
- antud loodusliku elupaiga/kasvukoha tüübi kaitsmiseks ettenähtava ala väärtuse globaalne hinnang.

b) Lisas 2 toodud liikide asuala hindamise kriteeriumid.

- antud asualal praegu leiduvate liikide populatsiooni suurus ja tihedus võrreldes samal ajal nende liikide kõikide populatsioonidega kogu riigi territooriumil;
- antud liikidele oluliste elupaikade eripära kaitstuse tase ja taastamise võimalused;
- populatsiooni praegune isoleeritus antud asualal võrreldes liikide loodusliku levikuga;

– antud liikide kaitseks ettenähtava ala väärtuse globaalne hinnang.

c) Nende kriteeriumide alusel klassifitseerivad liikmesriigid oma nimekirjades sellised alad kui valitavad ja määratletavad alad, kui Ühenduse-tähtsad alad, vastavalt iga lisa 1 toodud loodusliku elupaiga/kasvukoha tüübi või lisa 2 toodud liigi suhtelisele kaitseväärtusele.

d) See nimekiri sisaldab nii eelistatud looduslike elupaiga/kasvukoha tüüpide ja eelistatud liikide kui ka kriteeriumide A ja B järgi liikmesriikide poolt valitud alasid.

Valikukriteeriumid Ühenduse tasandil:

Riiklikes nimekirjades sisalduvate alade hindamine Ühenduse- tähtsuse seisukohalt:

Kõik liikmesriikide poolt määratud alad, mis sisaldavad eelistatud looduslike elupaiga/kasvukoha tüüpe ja/või liike, loetakse Ühenduse-tähtsateks aladeks.

Liikmesriikide nimekirjades olevate teiste alade (kui need on nimekirja lülitatud, taotlemaks nende alade kaitstuse säilitamist või soodsasse kaitsealasesse olukorda viimist) hindamisel Ühenduse-tähtsuse seisukohalt tuleb lisa 1 (looduslikud elupaigad/kasvukohad) või lisa 2 (liigid) ja/või NATURA 2000 järjepidevust arvesse võttes lähtuda järgmistest kriteeriumidest:

– ala suhteline väärtus riiklikul tasemel;

– ala geograafiline asukoht võrreldes lisa 2 liikide rändeteedega ja sellega, kas see kuulub pidevasse ökosüsteemi, mis asub Ühenduse siseste ühe või mitme riigi piiride mõlemal poolel;

– ala kogupindala;

– alal praegu leiduvate lisa 1 looduslike elupaiga/kasvukoha tüüpide ja lisa 2 liikide hulk;

– ala globaal-ökoloogiline väärtus biogeograafilise regiooni ja/või artiklis 2 viidatud kogu territooriumi seisukohalt, vaadeldes mõlemaid ala iseloomulike tunnuste unikaalsuse aspektist ja sellest, kuidas need on omavahel kombineeritud.

Aste 2: Nimekiri koos informatsiooniga iga ala kohta tuleb komisjonile esitada kolme aasta jooksul alates selle direktiivi seadustamisest. Ala kohta käiv informatsioon peab sisaldama ala kaarti, nime, asukohta, ulatust ja andmeid lisa 3 kirjeldatud kriteeriumide rakendamise kohta.

Aste 3: Lias 3 toodud kriteeriumide põhjal ja kuue hulgast mingisse biogeograafilise regiooni kuulumise korral loob komisjon liikmesriikidega kooskõlastades erinimekirja Ühenduse huvifääris olevatest aladest, mis on valitud liikmesriikide poolt määratud nimekirjast ja mis on kaotanud ühe või mitu eelistatud loodusliku elupaiga/kasvukoha tüüpi või eelistatud liiki.

Aste 4: Ühenduse huvifääri valitud alade nimekirja, mis sisaldab alasid, kus on üks või mitu eelistatud loodusliku elupaiga/kasvukoha tüüpi või liiki, rakendab komisjon. (Nimekirjad tuleb koostada kuue aasta jooksul alates direktiivi rakendamisest.)

Aste 5: Kui Ühenduse huvifääris olev ala on kinnitatud, peab vastav liikmesriik määrama selle ala eriotstarbeliseks kaitsealaks vähemalt kuue aasta jooksul.

Muud

Paralleelselt alade eriotstarbelisteks kaitsealadeks valimise ja määramise ettepanekutega peab eelistatud looduslike elupaiga/kasvukoha tüüpe või eelistatud liike omav liikmesriik võimalusel saatma komisjonile hinnangulise taotluse Ühenduse kaasfinantseerimise vajaduse kohta.

Kokkuleppel iga vastava liikmesriigiga määrab komisjon nii olulised meetmed kui ka nende meetmetega kaasnevad kulutused (kui on taotletud kaasfinantseerimist) Ühenduse huvifääris olevatel aladel eelistatud looduslike elupaiga/kasvukoha tüüpide ja eelistatud liikide kaitseks või soodsasse kaitsealasesse olukorda viimiseks.

1.2.5 Direktiivi soovitused liikide kaitseks

Liikmesriigid peavad ette nägema ja rakendama nõutavad meetmed lisas 4(a) olevate loomaliikide range kaitsesüsteemi loomiseks nende looduslikul levikualal, keelates:

- kõik nende liikide isendite tahtliku püüdmise või tapmise moodused looduses;
- nende liikide tahtliku häirimise, eriti paaritumise, pesitsemise, talvitumise ja rände ajal;
- munade tahtliku purustamise või võtmise loodusest;
- paaritumis- või puhkekohtade rikkumise või lõhkumise.

Nende liikide puhul peavad liikmesriigid keelama loodusest võetud isendite transportimise ja müügi või vahetamise, samuti müügi või vahetamise pakkumise, välja arvatud need isendid, mis on võetud legaalselt enne direktiivi rakendumist.

Keeld rakendub loomade kõikide elufaaside osas.

Liikmesriigid peavad looma lisas 4 toodud liikide juhusliku kinnipüüdmise ja tapmise seiresüsteemi. Kogutud info põhjal peab liikmesriik tegema uuringuid või rakendama liigi säilimiseks vajalikke meetmeid, samuti on vaja tagada, et juhuslik kinnipüüdmine ja tapmine ei avaldaks märkimisväärset negatiivset mõju antud liikide arvukusele.

Liimesriigid peavad võtma nõutavad meetmed lisas 4(b) olevate taimeliikide range kaitsesüsteemi loomiseks, keelates:

- selliste taimede noppimise, korjamise, lõikamise, väljajuurimise või hävitamise nende looduslikul levikualal looduses;
- selliste loodusest võetud liikide hoidmise, transportimise ja müügi või vahetamise, samuti müügi või vahetamise pakkumise, v.a need, mis on võetud legaalselt enne selle direktiivi rakendumist;
- keelud rakenduvad taimede kõikidele bioloogilise tsükli faasidele.

Liikmesriigid võivad vajadusel artiklis 11 ette nähtud järelevalve põhjal võtta meetmeid tagamaks, et lisas 5 toodud loodusliku loomastiku ja taimestiku liikide isendite võtmine ja kasutamine on lubatud liikide soovitatava säilitamistaseme püsimise korral.

Kui sellised meetmed on otsustatud kui vajalikud, peavad need tagama artiklis ii toodud järelevalve järjepidevuse. Sellised meetmed võivad hõlmata eriti:

- määrusi, mis reguleerivad kindlasse omandisse sissepääsu;
- isendite loodusest võtmise ja kindla populatsiooni kasutamise ajutist või lokaalset keeldu;
- isendite võtmise perioodide ja/või meetodite regulatsiooni;
- isendite võtmisel jahipidamise või kalastamise eeskirjade kohaldamist, mis arvestavad nende populatsioonide säilitamist;

- isendite võtmise litsentside või kvootide süsteemi loomist;
- isendite kasutamise, müügi, müügiks pakkumise, müügiks hoidmise või müügiks transportimise alaseid määrusi;
- nii kinnipüütud loomaliikide sigitamist kui ka taimeliikide kunstlikku paljundamist rangelt kontrollitud tingimustel, püüdes vähendada isendite loodusest võtmist;
- rakendatud meetmete toime hinnangut.

Lisas 5 toodud loodusliku loomastiku liikide kinnipüüdmise või tapmise suhtes või juhtumitel, kus vastavalt artiklile 16 rakendatakse kitsendusi lisas 4 loetletud liikide võtmiseks, püüdmiseks või tapmiseks, peavad liikmesriigid keelama kõik sellised meetmed, mis võivad põhjustada nende liikide populatsioonide lokaalset kadumist või tõsist häirimist, aga eriti:

- lisas 6 kirjeldatud kinnipüüdmise ja tapmise vahendite kasutamine;
- igasugused kinnipüüdmise või tapmise vormid, mis on seotud transpordivahenditega, tulenevalt lisast 6.

Rahuldava alternatiivi puudumisel ja kui kitsendused ei ole antud liikide populatsioonide soovitatava kaitsealase olukorra säilitamise suhtes kahjulikud nende looduslikul levikualal, võivad liikmesriigid piirata artiklite 12, 13, 14, 15 (a) ja (b) tingimusi:

- loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitsmise ja looduslike elupaikade/kasvukohtade säilitamise huvides, et ära hoida tõsiseid kahjustusi, eriti vilja, kariloomade, metsade, kalapüügikohtade, vee ja teiste omandiasjade suhtes;
- rahva tervise ja ohutuse või muude hädavajaduste huvides, k.a sotsiaalsed ja majanduslikud huvid, ja keskkonna prioriteetsusest lähtuvalt;
- teadusuuringute ja hariduse huvides nende liikide taasasustamiseks, reintrodutseerimiseks ja paaritamiseks, k.a taimede kunstlik paljundamine;
- et lubada range järelevalve all pädevatel riigivõimuesindajatel võtta ja hoida valikuliselt piiratud ulatuses kindlaid isendeid, mis on loetletud lisas 4.

Liikmesriigid peavad saatma komisjonile aruande iga kahe aasta järel vastavalt koos paragrahvi 1 all rakendatud piirangute kaustaga. Komisjon annab oma arvamuse nende piirangute kohta hiljemalt 12 kuu jooksul pärast aruande kättesaamist ja edastab selle siis üle komiteele.

Aruanded peavad täpsustama:

- liike, mis on piirangute subjektiks, ja piirangute põhjust, k.a looduslik risk, võimaluse korral koos viitega tagasilükatud alternatiividele ja kasutatud teadusandmetele;
- lubatud vahendeid, seadmeid ja meetodeid loomaliikide püüdmiseks või tapmiseks ning nende kasutamise põhjenduse;
- tingimusi, millal ja miks sellised piirangud on vajalikud;
- volitatud ametkond peab esitama aruandeid ning kontrollima, kas nõutavad tingimused on täidetud ja otsustama, milliseid vahendeid, seadmeid ja meetodeid ning millistes piirides kasutada, ning millised ametkonnad ja isikud ülesandeid täitma peavad;
- kasutatud järelevalvemeetmeid ning saavutatud eesmärged.

1.3. Hinnang direktiividele liituvate riikide seisukohalt

1.3.1. Millised on nõudmised Kesk- ja Ida-Euroopa liituvatele riikidele?

1. Võrreldes elupaiga- ja linnudirektiivi, võib öelda, et linnudirektiivi ettepanekud ei nõua märkimisväärseid muudatusi uute meetmete kasutuselevõtmisel, kuna liituvatelt riikidelt oodatakse mõlema direktiivi kohustuste täitmist paralleelselt, sest mõlemad reguleerivad looduslike elupaikade/kasvukohtade kaitset ning rõhutavad lisades toodud liikide kaitset, mida tuleb teostada nende elupaiku/kasvukohti kaitstes.

Linnudirektiivi nõudeid täide viies tuleb kasutusele võtta kindlad uurimis- ning vaatlusmeetmed, mille abil on võimalik ette valmistada ohustatud linnuliikide nimekirja, kus on eraldi käsitletud nende hajutamist.

Riikidelt nõutakse looduslike elupaikade/kasvukohtade nimekirja koostamist ning nende eriomaduste kirjeldust, mis on eriti olulised rändliikide säilitamisel ning rännuteede kaitsmisel. Rändliikide populatsiooni iseloomustus peaks sisalduma ka linnuvaatlustega saadud informatsioonil põhinevas nimekirjas. Uurimistegevus peab keskenduma üksikasjalikult väljatöötatud meetodile, mis hoiab ära lindude poolt võimaliku kahju tekitamise. Suur hulk liike on suurepärased keskkonnaindikaatorid. Need liigid tuleb kindlaks määrata. Vajalikud on uurimistööd, mis käsitleksid keemilise saaste pöördumatuid mõjusid erinevate linnuliikide populatsioonidele.

2. Elupaigadirektiiviga kaasneb rohkem eesmärke. Uute riikide liitumine lisab Ühendusse biogeograafilisi piirkondi, seetõttu tuleb lisades esitatud nimekirju täita terviklikult. Nende nimekirjade teaduslik läbivaatamine võib nii mõnelgi juhul osutuda hädavajalikuks.

Pärast seda, kui läbivaadatud ning täiendatud nimekirjad on olemas, peavad uued liikmesriigid valmistama ette oma looduslike elupaikade/kasvukohtade hinnangu. See nõuab erinevate elupaikade/kasvukohtade tüpoloogია ühtlustamist. Juhul, kui olemasolev elupaikade/kasvukohtade klassifitseerimissüsteem erineb Ühenduse standarditest, tuleb see ühtlustada kaitseks erimeetmeid vajavate looduslike elupaikade/kasvukohtade nimekirjaga.

Elupaikade/kasvukohtade ning liikide nimekirja põhjal peavad kandidaatriigid andma hinnangu, millised looduslikud elupaigad/kasvukohad ning liigid nende riigi territooriumil jäävad Ühenduse huvisfääri. Kaitsealade valimisel kasutatakse "silumist vajavate erialade" kriteeriumi.

Soovitavalt:

– tuleb mõõta väljaalitud loodusliku elupaiga/kasvukoha asustatusastet, loodusliku elupaiga/kasvukohaga hõlmatud maa-ala suurst kogu ala suhtes, mida looduslik elupaik/kasvukoht katab riigi territooriumi piirides;

– tuleb mõõta struktuuride säilitamise astet ning antud loodusliku elupaiga/kasvukoha funktsioonide astet ja taastamise võimalusi;

– tuleb hinnata antud loodusliku elupaiga/kasvukoha tüübi säilitamiseks vajalikke kulutusi;

– tuleb mõõta looduslikus elupaigas/kasvukohas leiduvate liikide populatsiooni suurus ning tihedus, võrrelda seda riigi territooriumi piires esinevate populatsioonidega, hinnata kõnealuste liikide jaoks oluliste elupaikade/kasvukohtade iseloomulike omaduste säilitamise tase ning taastamise võimalusi, elupaigas/kasvukohas esineva populatsiooni eraldatust võrrelduna liikide loodusliku levikuga ning anda kõnealuste liikide säilitamiseks vajaliku elupaiga/kasvukoha väärtuse üldine hinnang.

Nende kriteeriumide põhjal klassifitseerivad liikmesriigid elupaiku/kasvukohti, mille suhtes teevad ettepaneku lisada need riiklikku nimekirja kui elupaigad/kasvukohad, mis sobivad Ühenduse huvi objektiks, vastavalt nende iga loodusliku elupaiga/kasvukoha tüübi säilitamise suhtelisele väärtusele Ühenduse huviobjektina.

Hindamisprotseduuride üksikasjalikud juhendid ning raamistik on esitatud "NATURA 2000 standardandmete vormis".

Üldise arvamuse kohaselt peaks nende kahe looduskaitsedirektiivi rakendamine kulgema suuremate raskusteta nii Kesk- kui ka Ida-Euroopa riikides, kuna neil riikidel on olemas

vajalikud looduskaitse seadused, mis peaksid olema piisavad, rakendamaks direktiivide ettekirjutusi riiklikul tasandil. Hoolimata sellest jätavad nii administratiivne töö kui ka enamus teadusliku uurimistöö vajalikest protsessidest (nt "NATURA 2000 standardandmete vormi" taotlemisel) veel palju soovida. On veel teisigi olulisi meetmeid, mis tuleks selle andmevormi korrektseks täitmiseks kasutusele võtta, nt nende riikide statistikaüksuste ühtlustamine vastavalt Ühenduse terminoloogiale, mille kohaselt tuleb riigi territoorium jagada kolme hierarhilisse piirkonda.

1.4. Milliseid on direktiivide kasutegurid ja võimalikud ohud?

1.4.1. Positiivsed küljed

Euroopa Liiduga ühineda soovivatele riikidele on looduskaitse oluline traditsioon ning kaitstud alade hulk on eriti suur. Kuid kaitse ei ole koordineeritud ökoloogiliselt ühtseks süsteemiks. Elupaigadirektiiv on looduslike elupaikade/kasvukohtade kaittsel sobivaks standardraamistikuks, kui tahetakse kaitsta bioloogilist mitmekesisust, ning see annab omapoolse panuse kaitsealade laiendamiseks Kesk- ja Ida-Euroopa riikides. Liita liikide kaitsmine nende elupaikade kaitsmisega on siinkohal väga kasulik idee.

Kesk- ja Ida-Euroopa riikides, kus looduskaitsele on eraldatud väike osa eelarvest, on toetust leidnud võimalus ühiseks rahastamiseks, mis võimaldab juurde saada rahalisi vahendeid eriotstarbelisteks kaitsemeetmeteks.

1.4.2. Negatiivsed küljed

1. Direktiivide väljatöötamisel arvestati Lääne-Euroopa bioloogilise mitmekesisuse tingimustega, kus looduslike elupaiku/kasvukohti pakkuvaid alasid on suhtes riigi koguterritooriumiga vähendatud. Tuginedes nende kahe direktiivi ettekirjutustele, võib Kesk- ja Ida-Euroopas kaitsealade osakaal olla märkimisväärselt suurem, kuid on küsitav, kuidas need riigid suudavad selle võimaluse sobitada tuleviku arengulootuste ülejäänud aspektidega.

Elupaigadirektiivi klausli 4(2) lõik 2 annab palju paindlikumad piirid, mille raames liikmesriigid saavad määratleda oma kaitsealad, kus esmaste elupaikade/kasvukohtade protsent ületab 5% kogu riigi territooriumist. Tegelikult täidavad kõik Kesk- ja Ida-Euroopa riigid selle nõude tänu olemasolevale looduskaitsepoliitikale, mis võimaldab kaitsta suuremat ala kui 5%. On võimalik, et mõningate riikide tegelikku ranget looduskaitsepoliitikat isegi pehmendatakse käesoleva direktiivi kohaselt.

2. Ajal, mil direktiive välja töötati, ei tunnustatud kaitsmise vajaduse tähtsust väljaspool kaitsealad, seega ei reguleeri direktiivid seda küsimust. See nõuaks ettekirjutuste väljatöötamist kõikides bioloogilise mitmekesisusega seotud valdkondades, mida ei ole kuidagi võimalik teostada.

3. Kuigi elupaigadirektiivi eesmärgiks on arendada välja ühtne Euroopa ökoloogiline võrgustik, ei ole selle ühtsuse tagamiseks loodud vajalikke tingimusi. On mainitud lineaarsete ja jätkuvate struktuuride ning maastiku omaduste tähtsust, kuid vajadus tunnustada ning kaitsta ökoloogilisi koridore ei ole selgelt väljendatud ning nende kaitsmiseks puuduvad vajalikud vahendid.

4. Avalikkuse liigse huvi tagajärjel võidakse takistada kaitsealade ning kaitstavate liikidega seonduvaid keelavaid meetmeid. Nii Ida- kui ka Lääne-Euroopas leidub mitmeid näiteid, kus majandushuvisid esitatakse avalikkuse huvidena, kuna kõik tahavad rikkaks saada. See ähvardab tõsiselt ka Kesk- ning Ida-Euroopa riike, kus hiljutise majandusarengu tagajärjel on suurenenud surve looduslikele ressurssidele.

5. Nõrkade külgede hulka võib lugeda ka direktiivide mittetäielikku rakendamist liikmesriikides, seda isegi pärast tähtaegade möödumist.

2. Euroopa Liidu bioloogilise mitmekesisuse kaitse poliitika

2.1. Euroopa Liidu bioloogilise mitmekesisuse strateegia

2.1.1. Üldinfo

Strateegia koosneb neljast põhiosast. Sissejuhatus tutvustab probleemi tähtsust, võimalikke teoreetilisi vastukajasid ning eesmärke. Teine osa on keskendunud sellistele strateegilistele teemadele nagu bioloogilise mitmekesisuse säilitamine ning säästlik kasutamine, geneetiliste ressursside kasutamise eeliste levitamine, uurimistööd, määratlus, vaatlus ja informatsiooni liikumine, avalikkuse harimine ning teadlikkuse tõstmine bioloogilise mitmekesisuse vallas. Kolmas osa analüüsib sektorite poliitikat, mis on tugevalt mõjutanud bioloogilise mitmekesisuse säilitamist ja säästlikku kasutamist, soovitatud strateegilisi meetmeid, mida eraldi iga sektori puhul tuleks bioloogilise mitmekesisuse poliitikas kasutada. Strateegia viimane osa pakub juhendeid strateegia rakendamiseks, esitades üksikasjalikult vajalikke meetmeid ja tegevusi, mida elluviimisel tuleks silmas pidada.

2.1.2. Üksikasju

Ühenduse bioloogilise mitmekesisuse strateegia on välja arendatud nelja peateemaga. Neist tulenevad eesmärgid panevad vastavalt Bioloogilise mitmekesisuse konventsioonile (CBD) Ühendusele kindlad kohustused.

Teema 1. Bioloogilise mitmekesisuse säilitamine ning säästlik kasutamine

Selle teema kohaselt peab Ühendus püüdlema ökosüsteemide ning liikide populatsioonide säilitamise ning vajaduse korral ka taastamise poole. Samas peab see keskenduma ka traditsioonilise maakasutuse tagajärjel välja arenenud ökosüsteemide säilitamisele. Teema viitab ka looduslike ressursside säästliku kasutamise tagamiseks vajalikele meetmetele.

Vahendid bioloogilise mitmekesisuse säilitamiseks ning säästlikuks kasutamiseks:

In situ säilitamine

Ühendus peab toetama määratud kaitsealade võrgustiku loomist, eriti aga ELi NATURA 2000 võrgustikku. Kõigele vaatamata ei ole paljude looduslike liikide, põllukultuuriliikide ja -vormide ning koduloomatõugude puhul ainult kaitsealade loomine piisav või kohane.

Seega rõhutab strateegia järgnevate meetmete ning arvestamist vajavate asjaolude tähtsust in situ säilitamise korral:

– tuleb võtta arvesse bioloogilise mitmekesisuse säilitamise ja säästva kasutamise mõju ka ülejäänud territooriumile väljaspool kaitsealasid;

– et populatsiooni suurus, struktuur, levik ja looduses esinevad looduslikud liigid oleksid rahuldavas kaitseolukorras ning samuti toetada ka enamohustatud liikide taastamisplaan;

– võtta tarvitusele meetmed, säilitamaks looduslike ja kodustatud liikide ühendatud geneetilisi varusid ning hoida ära geneetilise erosiooni tekkimist;

– võõrliikide või alaliikide esinemine või nende loodusesse toomine võib põhjustada ökosüsteemide muutusi ning tasakaalu kadumist. Sellel võivad olla pöördumatud tagajärjed, nt

bioloogilise mitmekesisuse algupäraste osade hübriidisatsiooni või konkurentsi näol. Vastavalt ettevaatusmeetmete põhimõttele peab Ühendus ära hoidma võõrliikide kahjulikke mõjusid ökosüsteemidele, eriti nende liikide ja elupaikade osas, millest nad sõltuvad. Kus iganes võimalik, peab Ühendus võõrliikide sissetungi ja mõjulepääsemise riski vältima;

– ajal, mil biotehnoloogia töötab ühiskonnale hinnalist kasupotentsiaali, võivad geneetiliselt muudetud organismid keskkonda viidult avaldada negatiivset mõju bioloogilisele mitmekesisusele. Tarvitades ettevaatusmeetmete põhimõtet, on Ühendus loonud mehhanismi (vastavalt direktiividele 90/219/CEE ja 90/220/CEE), mille ülesandeks on hinnata, reguleerida, juhtida või kontrollida riske, mis on seotud biotehnoloogia meetoditel loodud geneetiliselt muundatud organismide kasutamise ja vabastamisega, mis omakorda võivad mõjutada bioloogilist mitmekesisust. Veelgi enam, Ühendus on võtnud endale ülesandeks lõpetada bioloogilise ohutuse protokoll, mis oleks vastavuses CBD-ga 1998.a lõpuks.

Ex-situ säilitamine

Geenipangad, suletud aretuskeskused, loomaaiad ning botaanikaaiad võivad mängida väga olulist rolli, kui nende tegevus on integreeritud taasjuurutamise koordineeritud raamistikku või integreeritud säilitamise skeemidesse. Põllukultuuride liikide ning sortide, metsakultuuride ning samuti koduloomade puhul on vaja geneetilist erosiooni vältida ning säilitada mitmekesine geneetiline valim, mis tagaks elujõulisuse ning asjaomaste liikide ja tõugude kvaliteedi paranemise. Ühenduse riikides õigete geenipankade säilitamine võib mõningatel juhtudel nõuda koostööd kolmandate riikidega.

Strateegia rõhutab ex-situ säilitamise puhul järgmiste meetmete tähtsust:

– edendada nii Ühenduse sees kui ka väljaspool õiget ex-situ säilitamist nii looduslike liikide kui ka looduslike kultuuride sugulasliikide geneetiliste ressursside osas, looduslike taimede ning koduloomatõugude kasulikkust toiduainetetööstuses juhul, kui neid ei ole võimalik säilitada in-situ või kui nende säilitamine in-situ on tõsiselt ohustatud;

– julgustada loomaaedu, akvaariume, botaanikaedu, geenipanku ja kollektsioone säilitama liike, kultuure, sorte ning koduloomatõuge rahuldavatel tingimustel, mis tagaksid nende säilimise.

Bioloogilise mitmekesisuse osade säästev kasutamine

Inimtegevus võib bioloogilisele mitmekesisusele mõjuda nii positiivselt kui ka negatiivselt. Säästva arengu edendamise võtmeks on strateegia mõjude, poliitika, bioloogilise mitmekesisuse programmide ja projektide hea hindamine. Esmajärjekorras tuleks kindlaks teha, millistel tegevustel võivad ilmned negatiivsed tagajärjed, sest see võimaldab leida lahendusi, mis väldiksid või viiksid miinimumini negatiivsed mõjud. Teiseks tuleks kindlaks määrata kõige efektiivsemad vahendid, mis vastaksid bioloogilise mitmekesisuse vajadustele.

Sellest tulenevalt soovitab strateegia järgmist:

– tuleb arvestada strateegia eesmärkidega keskkonnavalastes hinnangutes nii sektorite kui ka mitte-sektorite strateegiate, plaanide, programmide, poliitika ja projektide puhul;

– kus võimalik, töötada välja kulude efektiivsuse analüüs vastavalt Ühenduse strateegiale, plaanidele, programmidele, poliitikale ja projektidele, tagamaks selle strateegia eesmärkide saavutamist;

– välja töötada sobivad meetodid ja tehnikad, mis võimaldaksid rahastajatel osaleda hindamisprotseduuris ning parendava ja ennetava tegevuse rakendamisel.

Sellised majanduslikud ja sotsiaalsed hoovad nagu toetused, maksud ja kohustused võivad märkimisväärselt mõjutada bioloogilist mitmekesisust. Mõningatel juhtudel on neid võimalik kasutada vahendina bioloogilise mitmekesisusega seotud tootmise ja tarbimise mudelite muutmiseks või hooldamiseks. Ühendus toetab informeerituse edendamise meetodeid, sest hästi informeeritud tarbija suudab võtta rohkem individuaalset vastutust, mis tooks kasu bioloogilise mitmekesisuse kaitsmisele ja säästvale kasutamisele. Hiljutine Ühenduse Roheliste Kokkutulek tegi mitmeid ettepanekuid, mis aitaksid nende eesmärkide saavutamisele kaasa.

Seega on Ühenduse strateegia võtnud eesmärgiks edendada, seal kus võimalik,:

– bioloogilise mitmekesisuse väärtuste lülitamist kulude/tulude analüüsi;

– ökomärgiste tabeleid, mis põhinevad elutsükli analüüsidel ning mida tuleks kasutada nende toodete puhul, mille tootmine, levitamine, kasutamine ja ladustamine võivad mõjutada bioloogilist mitmekesisust;

– bioloogilise mitmekesisuse küsimuste integreerimine kohustuste mehhanismi.

Teema 2. Geneetiliste ressursside kasutamise tulude jagamine

Geneetiliste ressursside kasutamisest tulenevate kasude jagamine on seotud CBD rakendamise ja mitmeti, nt ligipääs geneetilistele ressurssidele ja biotehnoloogia kasude levitamine, kaasa arvatud uurimistööd ja majanduslikud partnerlussuhted geneetiliste ressursside pakkujate ning kasutajate vahel.

Geneetiliste ressurssidega seoses võib CBD veel kord rõhutada osapoolte sõltumatut õigust oma geneetilistele ressurssidele. Sellega toonitatakse ka seda, et osapooled ei tohi seada sobimatuid tõkendeid ning et juurdepääsutingimused peavad olema vastuvõetavad mõlemale osapooltele. Vastavalt sellele tuleb arvestada mitmete otsustega, mis puudutavad juurdepääsu neile ressurssidele. Seega peaks Ühendus:

– edendada sobilikke mitmepoolseid raamtöid;

– pakkuma juhendeid kahepoolseks koostööks vabatahtlikul alusel; need on eriti tähtsad juhtumitel, kus ainult mõned riigid omavad või vajavad ligipääsu teatud geneetilistele ressurssidele;

– toetada geneetiliste ressurssidega riike arendama riiklikku strateegiat, mis puudutab bioloogilisi väljavaateid ning ligipääsu, võttes arvesse vastavaid mitmepoolseid raamistikke ja töövahendeid.

Tehnoloogia üleviimist tuleb mõista laias mõttes kui tehnoloogilise koostöö levimist. Vajadus vastava tehnoloogia järgi on eriti aktuaalne arengumaades. Ühendus peab seega soodustama:

– edendada bioloogilise mitmekesisuse säilitamiseks ja säästvaks kasutamiseks mõeldud tehnoloogia arendamist;

– võimaldada bioloogilise mitmekesisuse säilitamise ja säästva kasutamise tehnoloogia kandumist arengumaadesse.

Tehniline ja teaduslik koostöö peavad olema suunatud eriti bioloogilise mitmekesisuse kaitse põhitegevuse tugevdamiseks arengumaades, bioloogilise mitmekesisuse ja selle osade säilitamise ning säästva kasutamise arendamiseks ning ühiste uurimistöö programmide loomiseks, eriti selles osas, mis puudutab määratlemist, seiret ja infovahetust.

Ühendus peab:

– edendada nii Ühenduse sees kui ka väljaspool seda laiemat bioloogilise mitmekesisuse säilitamise ja säästva kasutamise tehnoloogia ja teadmiste kasutamist.

Teema 3. Uurimistöö, identifitseerimine, seire ja infovahetus

On laialt tuntud tõde, et igal tasandil on bioloogilise mitmekesisuse alaste teadmiste puudulik tase praegu takistuseks konventsiooni edukale rakendamisele. Kõigest hoolimata ei tohiks see aeglustada käimasolevaid tegevusi, mis põhinevad olemasolevatel teadmistel. Seega on hädavajalik tugevdada püüdlusi määratleda ja jälgida bioloogilise mitmekesisuse kõige olulisemaid komponente, samuti ka neile avalduvat survet ja ohte, pöörates erilist tähelepanu CBD lisas I seatud oluliste komponentide kategooriate nimekirjale. Samuti on vaja tõhustada bioloogilise mitmekesisuse peamisi uurimistöid, nende põhimõtteid, kontseptsioone ja alusmehhanisme.

Sihid ja eesmärgid, mis on määratletud Tegevusplaanis, ning muud meetmed selles valdkonnas tuleb sulatada tegevusse vastavalt Ühenduse teadustöö ja arengu raamprogrammile. Tuleb võtta arvesse nende andmete tähtsust, mis on NGOde, liikmesriikide, agentuuride ja erakollektsioonide käsutuses.

Uurimistöö initsiatiiv peab olema üles ehitatud eeskätt Euroopa Ad hoc uurimistöö ja bioloogilise mitmekesisuse töögrupi (EWGRB) tööle, mis loodi Euroopa Komisjoni DG XII "Keskkonna ja kliima uurimisprogrammi" raames ning võiks keskenduda Euroopa keskuste vahelise võrgustiku loomisele, et täiustada bioloogilise mitmekesisuse uuringuid, eesmärgiga:

- soosida alusuuringuid bioloogilise mitmekesisuse kõigi tasandite tähtsuse ja funktsioneerimise alal;
- edendada sobivate uurimistööde tegevusalade rakendamist seoses bioloogilise mitmekesisuse loomuliku arengu funktsioneerimismehhanismidega, kaasa arvatud vahendid ja meetodid, mis on vajalikud bioloogilise mitmekesisuse poliitika eesmärkide rakendamiseks;
- suurendada teadmisi selle kohta, kuidas kaitsta bioloogilist mitmekesisust looduses, põllumajanduses, metsanduses ja kalanduses ning selle olulise rolli kohta elu toetavates süsteemides;
- täiendada arusaamist sellest, kuidas biosfäär funktsioneerib erinevatel ruumiskaaladel: globaalsel, piirkondlikul ja kohalikul tasandil ning suurendada arusaamist inimtegevuse mõjust elu toetavatele süsteemidele;
- abistada vajalike muudatuste esitamisega seadusandlusesse, programmidesse ja poliitilisse tegevusse, mis on seotud bioloogilise mitmekesisuse säilitamise ja säästvate kasutamisega ning selle kasutamisest tuleneva kasu võrdse jagamisega;
- edendada uurimisalast tegevust, kasutades molekulaarmedeid bioloogilise mitmekesisuse mõõtmisel ja nende tehnoloogiate kinnitamist;
- edendada vahendite loomist ja partnerivalikuid bioloogilise mitmekesisuse säilitamisel, kaasa arvatud uuringud, mis käsitlevad puhtaid tehnoloogiaid ja ex-situ säilitamise tehnoloogiaid;
- edendada bioloogilise mitmekesisuse erinevate vormide hindamist kõikide ühiskonnategurite seisukohalt vaadatuna;
- toetada kolmandate riikide vaheliste laialdaste sidemete arengut, pöörates erilist tähelepanu bioloogilise mitmekesisuse säästvate kasutamisele ja korraldamisele üleminekumajanduses, samuti ka arenenud ja arenguriikides.

Identifitseerimise osas peab Ühendus edendama Euroopa Keskkonnaagentuuri toetavaid edaspidiseid tegevusi ja selle Informatsiooni- ning seirevõrgu (EIONET) tegevusi, k.a eesmärgid arendada uurimisbaase bioloogilise mitmekesisuse komponentide määratlemisel ja katalogiseerimisel.

Uurimistöö hõlmab:

- olemasoleva bioloogilise mitmekesisuse olulisi komponente - in situ või ex situ - või neid, mis on viimase 50 aasta jooksul välja surnud;
- bioloogilise mitmekesisuse komponentide säilitamise seisundi ja trendide määratlemist;
- selgitada vastavaid surveid ja ohte (koos nende põhjustega) bioloogilise mitmekesisuse komponentidele;
- kaasaegse süstemaatika kasutamist teaduslike vahendite loomiseks, mis on vajalikud säilitamisel ja säästval kasutamisel, seades eesmärgiks (muuhulgas) ka lünkade täitmise süstemaatika alal.

Kuna bioloogilise mitmekesisuse kõikide komponentide ja neid mõjutavate survete ja ohtude seire ning pidev hindamine oleks ebapraktiline, on tehtud ettepanek edendada indikaatorite süsteemi arendamist, mis põhineks liikide ja ökosüsteemide lähenemisviisil.

Ühendus peab toetama selle süsteemi uuringuid oma uurimisprogrammis ja sarnane töö lisatakse Euroopa Keskkonnaagentuuri ja selle võrgustiku uude mitmeaastasesse tööprogrammi. Lisaks arendab Eurostat bioloogilist mitmekesisust mõjutavate survete näitajaid oma survenäitajate projekti raames. Nende näitajate määratlemine ja nende arengu seire on selle strateegia peamine element, kuna see annab vajalikku informatsiooni nende esinemise hindamiseks ja mõjutab tegevusplaane ning muid meetmeid. Seega peaksid need sisaldama:

- indikaatoritekompleksi määratlemist, hindamaks, kuidas bioloogilise mitmekesisuse komponente on sektoris mõjutatud ning andmaks hinnangut strateegia rakendamise edusammudele;
- mehhanisme, millega seirata indikaatorite evolutsiooni, võttes eriti arvesse tegevusi, mis põhjustavad elupaiga/kasvukoha degradatsiooni.

Hindamise ja rahvusvahelise informatsiooni vahetamise tähtsus CBD eesmärkide saavutamisel on oluline paljude ökoloogiliste protsesside piire eirava iseloomu tõttu, samuti ka ökosüsteemide omavahelise sõltuvuse ning mitmete looduslike liikide rändava eluviisi tõttu jne.

Liikmesriikide ja ka teiste CBD osapoolte vahelise piiriületamise koordineerimise tugevdamine bilateraalsetel alustel on seega oluline siht.

See sisaldub programmis Clearing House Mechanism (CHM), mis loodi bioloogilise mitmekesisuse kohta rahvusvahelise informatsiooni vahetamise peamiseks vahendiks, ühinemise toetamiseks ja edaspidiseks arenguks. Euroopa Keskkonnaagentuur ja selle Informatsiooni- ja seirevõrgustik vastutab selle tegevuse eest. CHMi kaudu informatsiooni pakkumine on oluline, võrdlemaks riiklikke ning Ühenduse aruandeid ning saamaks informatsiooni bioloogilise mitmekesisuse osas kindlate meetmete toimimise kohta.

Teema 4. Haridus, koolitus ja teadlikkus

Paljud bioloogilise mitmekesisuse säilitamise ja säästva kasutamise surved ning ohud on põhjustatud inimeste eelarvamustest, hoiakutest ja käitumisest. Samamoodi on raske rakendada ka bioloogilise mitmekesisuse strateegiat, kui asjaosalised ei ole teadlikud bioloogilist mitmekesisust mõjutavatest probleemidest ja nende võimalikest lahendustest. Nende tegurite muutmine nõuab pikaajalisi kontsentreeritud pingutusi hariduse ja avalikkuse teadlikkuse tõstmise valdkonnas.

Avalikkuse teadlikkus on esmatähtis, et tagada paljude bioloogilisele mitmekesisusele kasulike tegevuste edu, nt tarbijapoliitika, mis soosiks bioloogilise mitmekesisuse säilitamist ja säästlikku kasutamist.

Seega tuleks oluliseks pidada avalikkuse teadlikkuse tõstmise kampaaniaid ja peamisi käepäraseid vahendeid CBD eesmärkide saavutamiseks. Kõigis neis küsimustes on väga oluline roll valitsusvälistel keskkonnaorganisatsioonidel.

Lõpuks vajab mistahes bioloogilise mitmekesisuse strateegia rakendamine kaasaegset tehnilist ekspertiisi, mis hõlmaks erinevaid osapooli. Sellist ekspertiisi on võimalik saavutada ainult juhul, kui vastavad koolitusskeemid on õigesti kohandatud teaduse, tehnika ja tehnoloogia progressiga.

Seega peaks Ühendus soosima arengut järgmistes valdkondades:

- avaliku info programmid bioloogilise mitmekesisuse säilitamise ja säästva kasutamise alase hariduse ja teadlikkuse tõstmiseks;*
- programmid, mis tagaksid Ühenduse selle strateegia rakendamise seotud inimeste vajaliku koolitamise, seda nii riiklikul kui ka kohalikul tasandil;*
- seirevõimaluste loomine Ühenduse strateegia mõju hindamiseks ja selle kohta aruandmiseks ning kolmandates riikides bioloogilise mitmekesisusega seotud plaanide, programmide, poliitikate ja projektide jälgimiseks.*

2.2. Bioloogilise mitmekesisuse säilitamise valdkonnad

Järgnevates lõikudes käsitletakse bioloogilise mitmekesisuse säilitamise ja säästva kasutamise poliitikas erinevate valdkondade ja sektorite tähtsust ning on määratletud Ühenduse eesmärgid konventsiooni sihtide saavutamiseks.

1) Loodusressursside kaitse

Loodusressursside kaitse ja säästev kasutamine hõlmab kindlaid meetmeid looduslike liikide tarvis, s.h on tähtsal kohal NATURA 2000 ökoloogilise võrgustiku loomine ja juhtimine.

EESMÄRGID:

- viia täielikult ellu elupaigadirektiiv ja linnudirektiiv;*
- toetada määratud kaitsealadel võrgustiku, eriti ELi NATURA 2000 võrgustiku loomist ning võimaldada optimaalset rahalist ja tehnilist abi nende säilitamiseks ja säästvaks kasutamiseks;*
- välja töötada jahikavad valitud ohustatud liikidele ning mõningatele jahiliikidele;*
- rakendada EÜ CITESi määrust.*

Tuleb arendada ja edendada bioloogilise mitmekesisuse initsiatiivi ka väljaspool kaitseala piire. Ühendusel ei ole selles valdkonnas kõikehaaravat seaduslikku vahendit, kuid V

Keskkonnakaitse tegevuskava rakendamisel on tehtud selles suunas katsetusi. Programm keskkonnaküsimuste integreerimiseks poliitika valdkondadesse on olemas. Selles valguses on eriti oluline Komisjoni hiljutine ettepanek Nõukogule luua Ühenduse tegevuse raames veepoliitika direktiiv. Veehulgad ja kvaliteet (eriti seoses pestitsiidide ja väetiste reostusega) on esmatähtsad näitajad kogu ökosüsteemi tegutsemiseks. Selle piiratud ressursi kasutamise konkurents ja konfliktialtid nõudmised erinevatest sektoritest muudavad veepoliitika eriti strateegiliseks bioloogilise mitmekesisuse säilitamisel ja säästval kasutamisel. Märgaladel on samuti väljapaistev tähtsus bioloogilise mitmekesisuse säilitamisel ja säästval kasutamisel (vastavalt Ramsari konventsioonile ja Komisjoni märgalade kirjale).

EESMÄRGID:

- arendada koostöös liikmesriikidega vahendeid, mis tagaksid bioloogilise mitmekesisuse säilitamise ja säästva kasutamise ka väljaspool kaitsealade territooriumi;
- kasutada Vee raamdirektiivi kui vahendit bioloogilise mitmekesisuse säilitamisel ja säästval kasutamisel, selles kontekstis arendada vee hulga ja kvaliteedi analüüse vastavalt vajadusele igas jõebasseinis, k.a niisutus-, energiatootmise, tööstus-, joogivee- ja ökoloogilistel eesmärkidel;
- soodustada maastiku ökoloogilist funktsiooni, k.a kaldaäärne ja lammi-taimkate, et võidelda erosiooniga ning säilitada veeringlus, mis toetab bioloogilise mitmekesisuse olulisi ökosüsteeme ning looduslikke elupaiku/kasvukohti;
- kaitsta Ühenduse piires asuvaid märgalaid ja taastada alanenud märgalade ökoloogilised omadused.

Mitmetel globaalsetel protsessidel, nt kliimamuutusel, kõrbestumisel ja osoonikihi hõrenemisel on suur mõju bioloogilisele mitmekesisusele. Kliimamuutuse mõju mõnele tundlikule ökosüsteemile ja viljasordile, samuti ka mõningate kliimamuutuse vastu võitlemise vahendite mõjud võivad olla seotud CBD eesmärkidega. Taasmetsastamine ja metsastamine peavad olema ühtlustatud meetmetega, mis kindlustaksid bioloogilisele mitmekesisusele lisaväärtusi. Poliitikad, mis on seotud bioloogilise mitmekesisuse säilitamise ja säästva kasutamisega, peaksid võtma arvesse muutusi, mis võivad ökosüsteemides tekkida kliimamuutuse kiirenemise tagajärjel. Osoonikihi hõrenemise mõju mere tootlikkusele ja kalandusele, samuti ka mõningatele viljasortidele, ning osoonikihti hõrendavate ainete mõju kohalikule bioloogilisele mitmekesisusele on võrdselt olulised. Kõrbestumine mõjutab märkimisväärselt muldasid, hüdroloogilist tsüklit ja erinevate ökosüsteemide säilimist. Kõrbestumise põhjustatud probleemid on eriti olulised Vahemere piirkonnas ja ka mõnedes piirkondades väljaspool Euroopat.

EESMÄRGID:

- edendada paremat rahvusvahelist koostööd erinevate ürituste vahel kliimamuutuse, osoonikihi hõrenemise ja kõrbestumise vallas, et hoida ära topeldamist, eriti tegevuste aruandluses;
- määratleda CBD ja teiste rahvusvaheliste lepete tegevustes omavaheline koostöö, et suurendada kooskõlastatuse võimalusi.

2) Põllumajandus

Planeeringumudelid ja -praktika omab peamist mõju Euroopa bioloogilisele mitmekesisusele. Mõningatel juhtudel planeeringumudelid ja praktikad toetavad bioloogilise mitmekesisuse säilitamist ja säästvat kasutamist, kuid teisel põhjustavad tõsiseid ohte.

Põllumajandussektorit mõjutatakse tugevalt valitsuse sekkumisega erinevatel tasanditel tööhõivemeetmetega, mis on oma tegevustega sageli kahjustanud ühtekuuluvust. Tootlikkuse tõus on paljudel juhtudel saavutatud loodusliku kapitali arvel. Bioloogilise mitmekesisuse vähenemist põhjustavaid tegureid on võimalik mõista, kui võtta arvesse miinuseid ja plusse, millega peab vastamisi seisma riik või iga üksik talunik.

Talupidamistega ühiskonnad on tõeliselt huvitatud sellest, et planeeringuga tagada maakasutuse säästlikkus ja anda panus bioloogilise mitmekesisuse säilitamisse ning säästvasse kasutamisse. Mõningaid pool-looduslike elupaiku/kasvukohti on võimalik säilitada vaid juhul, kui sobivad põllumajandustegevused jätkuvad. Paljudel juhtudel, kus põllumajanduslik tootmine on säästva ökosüsteemi võtmeelemendiks, viiks põllumajanduse hülgamine erinevate elupaikade pöördumatu vähenemiseni. Talupidajad on aina enam teadlikud kasust, mida on võimalik saavutada keskkonnasõbraliku põllumajandustegevusega.

Põllumajanduses peaks bioloogilise mitmekesisuse säilitamine ja säästev kasutamine põhinema liikide, sortide ja koduloomatõugude geneetiliste ressursside säilitamisel ning säästval kasutamisel ja mikrobioloogilistel eluvormidel kui põllumajanduse osistel ning *in-situ* ja *ex-situ* säilitamisel. Kohalike liikide, sortide ja koduloomade tõugude *in-situ* säilitamine nõuab õiget majanduslike ja sotsiaalsete huvide süsteemi, mis oleks kombineeritud tarbijate teadlikkusega. Nii aitatakse tulla vastu praegustele ja tulevikunõudmistele toidu ohutuse vallas; keskendumine peaks Põllumajanduslike ja köögiviljade geneetiliste ressursside säilitamise ja säästva kasutamise globaalse tegevusplaani võtmeelementidele.

EESMÄRGID:

- *vormistada poliitika meetmed, programmid ja projektid, mis edendaksid Põllumajanduslike ja köögiviljade geneetiliste ressursside säilitamise ja säästva kasutamise globaalse tegevusplaani rakendamist;*
- *arendada geneetiliste ressursside mitmekesisuse tehnoloogilise hindamise tasandeid;*
- *tugevdada nende geneetiliste ressursside in-situ ja ex-situ säilitamise poliitikat, millel on tegelik või potentsiaalne toidu- või põllumajandusväärus;*
- *edendada nende geenipankade arengut, mis on kasulikud toidu ja põllumajanduse geneetiliste ressursside in-situ ja ex-situ säilitamisele nii, et neid oleks võimalik kasutada;*
- *taotlema seda, et seadusandlus ei takistaks geneetiliste ressursside säilitamist.*

Põllumajandusel on olnud ja jääb olema peamine roll ökosüsteemide mitmekesisuse ning poollooduslike ökosüsteemide loomisel ja säilitamisel. Seega nõuab agro-ökosüsteemi säilitamine ja säästev kasutamine:

- talupidamise säilitamist ja edaspidist arengut arvestusega suurendada selle positiivset mõju bioloogilise mitmekesisuse säilitamisele ja säästvale kasutamisele, põllumajandusühiskondade tunnustamist ja toetamist poollooduslike elupaikade loomisel ja säilitamisel, arvestada mitte-intensiivsete põllumajandussüsteemide positiivset rolli eluslooduses ja looduslike taimede kasvukohtades ning suurendada põllumajandustegevuse ja tootmissüsteemide positiivset mõju bioloogilise mitmekesisuse säilitamisele ja säästvale kasutamisele;
- põllumajandustegevuse negatiivse mõju vähendamist bioloogilisele mitmekesisusele, eriti kindla planeerimisega maakasutuspraktika puhul; tõrjekemikaalide kasutamine, ülekarjatamine ja reostus põhjustavad eluskarja ülemäärase elujõulisuse, monokultuurid, märgalade likvideerimine ja piirdehed võivad bioloogilise mitmekesisuse säilitamist negatiivselt mõjutada mitte ainult selles piirkonnas, kus neid kasutatakse, vaid ka teistes ökosüsteemides.

Põllumajanduse tegevusplaani peab vastama olemasolevatele strateegiatele ja AGENDA 2000-s ettenähtutele ning ühtlustuma nendega viisil, mis annaks panuse bioloogilisse mitmekesisusse.

EESMÄRGID:

- *maapiirkondade ökoloogiliste funktsioonide soodustamine;*

- bioloogilise mitmekesisuse eesmärkide integreerimine CAPI vastavate vahenditega;
- bioloogilist mitmekesisust soodustavate põllumajandusmeetodite edendamine, sidudes põllumajandustoetused keskkonnaningimustega, kus see vajalikuks osutub;
- edendada häid põllumajandustavade standardeid eesmärgiga vähendada reostusohu ja edaspidiseid kahjustusi bioloogilisele mitmekesisusele;
- suurendada teadlikkust kõikide tootjate hulgas, kes toodavad eriotstarbelisi põllumajandustooteid, mis võivad olla kahjulikud nii lühema kui ka pikema aja jooksul ning teadvustada tootjatele vajadust kaitsta nii keskkonda kui ka bioloogilist mitmekesisust. See hõlmab ka pestitsiidide säästva kasutamise integreeritud strateegia arendamist;
- tagada nende viljaliikide ja -sortide ning loomatõugude elujõulisus, mis on kultuuristatud, et säilitada esialgset looduslike liikide ökosüsteemi;
- edendada ja toetada madala intensiivsusega põllumajandussüsteeme eriti piirkodades, millel on kõrge loodusväärtus;
- arendada tulevikus põllumajanduse keskkonnameetmeid, et suurendada bioloogilise mitmekesisuse kasutegurit
 1. tugevdades eesmärgiks olevaid keskkonnameetmeid põllumajanduses;
 2. hinnates selle toimet bioloogilise mitmekesisuse indikaatorsüsteemile;
 3. suurendades eelarvet ja ressursse vastavuses AGENDA 2000ga.

Kaubanduspoliitika mõju põllumajandustoodangule ja maakasutusele on bioloogilise mitmekesisuse säilitamise seisukohalt eriti tähtis. Tootjate otsesed investeeringud peaksid olema tugevaks jõuks säästva arengu ja bioloogilise mitmekesisuse edendamisel. Globaalsetel, piirkondlikel ja kahepoolsetel kaubanduslepetel on kindlasti mõju maakasutusele paljudes riikides. Koos muudatustega kaubanduses on ka muudatustel globaalsetes ja piirkondlikes põllumajanduse tootmismudelites tõenäoliselt võimalik asendada või hüljata mõnigi vananenud kohalik tootmissüsteem, või muuta neid intensiivsemaks konkurentsi säilitamise või uute turgude varustamise eesmärgil.

Selles vallas saab seadusandlus samuti toetada bioloogilist mitmekesisust. See aitab säilitada kodustatud liikide ja taimesortide geneetilist kagumit, hoidmaks ära geneetilist erosiooni. Samuti aitab see säilitada bioloogilisele mitmekesisusele kasulikke maakasutusmudeleid. Orgaaniline põllumajandus vajab samuti tunnustussüsteemide toetust. Geograafiliste näitajate ja päritolu määratlemine ning teatud põllumajandustoodete ja toiduainete kaitsmine on samuti olulised ning annavad oma panuse spetsiaalsete põllumajanduslike ökosüsteemide säilitamiseks, soodustades bioloogilist mitmekesisust.

EESMÄRGID:

- edendada kaubandusega seotud põllumajanduspoliitika ja valdkondi, mis arvestavad bioloogilise mitmekesisuse säilitamise ja säästva kasutamise vajadusega, samuti ka Maailma Kaubandusorganisatsiooni põhimõtetega.

3) Kalandus

Inimtegevuse suurenev surve mere- ja rannikualade keskkonnale rõhutab vajadust integreerida bioloogilise mitmekesisuse küsimused mereressursside poliitikasse, k.a kalandusse ja lepetesse, mis käsitlevad ranniku ja merekeskkonna ja kalanduse kaitset. Mere ja rannikualade ökosüsteemide säilitamine ja säästev kasutamine on eluliselt oluline, et tagada kalurite ja kalandusega tegelevate ühiskondade elujõulisus.

EESMÄRGID:

- edendada kalavarude ja levikualade säilitamist ning säästvat kasutamist;

- edendada säilitamise tehniliste vahendite loomist, toetamaks kalavarude säilitamist ja säästvat kasutamist. Olemasolevad meetmed hõlmavad muuhulgas kalastamise keelualasid (peamiselt noorte kalade tiheasustuste kaitseks) ja võrgusilma suurus;
- vähendada kalastamise ja muu inimtegevuste mõju mitte eesmärgiks olevatele liikidele ja mere ning rannikuala ökosüsteemidele, et saavutada mere ja rannikuala bioloogilise mitmekesisuse säästev kasutamine;
- vältida akvakultuuri tavasid, mis võivad mõjutada elupaikade säilimist tundlike alade hõivamisega, nt kolmandate maade mangroovid ja tõusualad Ühenduse piires, kalafarmide sisse- ja väljalaskude saastamine ning kodustatud liikide või vormide võimalike vabastamiste või lahti pääsemiste poolt põhjustatav geneetiline segunemine

4) Regionaalpoliitika ja üldplaneering

Komisjoni dokument "Euroopa 2000: Euroopa territoriaalse arengu koostöö" toob esile, kuidas üldplaneering võib anda oma panuse ökosüsteemide säilitamisse ja säästvasse korraldusse. Üldplaneering võib tõepoolest mängida olulist rolli kogu territooriumi bioloogilise mitmekesisuse säilitamises ja säästvas kasutamises.

Üldplaneering peaks edendama säästvat maakasutust ning tagama samal ajal suurema tasakaalu ka majandustegevuste geograafilises jaotuses. See peaks vältima liigset survet piirkonna teatud osadele ja arvestama kõikjal ökoloogiaõudeid. Komisjon on välja töötanud ja integreerinud üldplaneeringu lähenemisviisi oma Integreeritud rannikualade korraldamise demonstatsioonprogrammis, mis muuhulgas arvestab ka bioloogilise mitmekesisusega. Üle-euroopalise üldplaneeringu edasiseks arenguks koostati Euroopa üldplaneeringu arendamise tulevikukava ning 1997. aasta juunis Nordwijiki ministrite kohtumisel kiideti heaks esimene ametlik eelnõu. See paigutab bioloogilise mitmekesisuse peatüki "Jätkuv surve Euroopa loodus- ja kultuuripärandile" alla. Selles rõhutatakse, et tuleb võtta arvesse spetsiifilisi kohalikke tegureid üldplaneerimismõjuga poliitika rakendamisel, see väldiks edaspidiseid kaotusi bioloogilises mitmekesisuses.

Selles kontekstis tuleb erilist tähelepanu pöörata maa-aladele, kus tihti on vaja jätkata põllumajandustegevust, et hoida ära bioloogilise mitmekesisuse kahjustumist ja looduslike elupaikade/kasvukohtade vähenemist. Maaelu arengupoliitikal on potentsiaali kaitsta neid keskkonnaressursse, soosides maa säilitamist ja rangemaid keskkonnanõudeid maakasutusele. Sel moel on võimalik saavutada bioloogilise mitmekesisuse säilitamine ja säästev kasutamine.

EESMÄRGID:

- edendada poliitilisi eesmärke, mis on kindlaks määratud üldplaneeringu tegevustega, võimaldades seega bioloogilise mitmekesisuse säilitamist kogu Euroopa territooriumil. Erilist tähelepanu tuleb pöörata
 - ökoloogilistele koridoridele ja puhveraladele;
 - kaitsmata, tundlikele aladele, kus on kõrge bioloogilise mitmekesisuse tase, nt mäed, rannikualad ja saared;
 - maa-aladele, et tagada parem koostöö majandusliku arengu eesmärkide ja bioloogilise mitmekesisuse säilitamise vajaduste vahel;
- rannikualadel tuleb arendada nii maa kui ka mere integreeritud korraldamist ja planeerimist, kaasa arvatud kalandus, laevandus, ranniku infrastruktuurid ja sisemaa põllumajandus ning metsandustegevuse mõjutused;
- edendada säästvat arengut, mis põhineks integreeritud üldplaneeringu lähenemisviisil;
- tagada, et struktuurifondi ja Ühtekuuluvusfondi ühiselt rahastatud sekkumised ei oleks vastuolus Ühenduse seadusandlusega, mis puudutab bioloogilist mitmekesisust.

5) Metsad

Globaalselt võttes on metsades kõige suurem bioloogilise mitmekesisuse tase, kui pidada silmas liike, geneetilist materjali ja ökoloogilisi protsesse. Metsadel on oluline koht ka võitluses kliimamuutuse vastu ning selle mõjutuste vähendamisel teiste ökosüsteemide säilitamisele. Paljude maa-ühiskondade elujõulisus sõltub metsade säilitamisest ja säästvast kasutamisest. Metsad on peamiseks riiklikuks ressursiks praegustele ja tulevastele põlvkondadele. Samal ajal kui tunnustada metsaalade suurendamise tähtsust, tuleb võtta tarvitusele ka meetmed teiste oluliste ja väärtuslike ökosüsteemide hoidmiseks.

Bioloogilise mitmekesisuse säilitamist ja säästvat kasutamist metsades on võimalik jaotada kolmele tasemele.

a) Globaalselt ähvardab praegu suurem oht troopilisi ja mõningaid põhjapoolseid metsi, paljudel aladel kaovad metsad kiiresti, vähenevad või langeb nende kvaliteet inimtegevuse tagajärjel. Ühendus tunnustab kriitilist vajadust selle hävitustsükli peatamiseks ja ümberpööramiseks.

b) Pan-Euroopa tasandil on Ühendusel osalus Euroopa metsade kaitsmise konverentsil. Euroopa metsade bioloogilise mitmekesisuse säilitamise peamised juhtnöörid on esitatud Helsinki konverentsi Euroopa metsade kaitsmise resolutsioonis.

c) Ühenduse raames arendatakse metsanduspoliitikat peamiselt riiklikul tasandil. Vaatamata sellele on Ühendus omalt poolt teinud samme metsade säilitamise edendamiseks, eriti selles osas, mis puudutab metsade kaitsmist atmosfäärisaaste ja tule eest, samuti ka metsastamise, metsaalade taastamise ja metsade infrastruktuuri parandamise osas.

EESMÄRGID:

- edendada bioloogilise mitmekesisuse säilitamist ja vajadusel suurendamist kui säästva metsakorralduse peamist tegurit nii riiklikul, piirkondlikul kui ka globaalsel tasandil;
- arendada edasi Nõukogu määrust 2080/92 ja suurendada selle kasulikkust bioloogilisele mitmekesisusele;
- tagada, et metsade laiendamise käigus viidaks metsastamine läbi viisil, mis ei omaks negatiivset mõju ökoloogiliselt väärtuslikele aladele ja ökosüsteemidele;
- edendada metsade säästvat korraldamist, mis austaks vastavate alade ökoloogilisi iseärasusi ning edendada nende alade taastamist, mis on kannatanud metsastagestumise all. Sobivuse korral tuleb eelistada kohalikke liike. Kus iganes kasutatakse võõrliike kohaliku ökosüsteemi asendamiseks, seal tuleb võtta kasutusele piisavad meetmed ka kohaliku taimestiku ja loomastiku säilitamiseks;
- edendada rahvusvahelisi uuringuid võimalike kliimamuutuste mõju kohta metsade ökosüsteemidele, metsade ökosüsteemide võimaliku kohanemise kohta kliimamuutusega ning kliimamuutuse ebasoodsate mõjutuste vähendamise võimalikkuse kohta metsade ökosüsteemidele;
- edendada Euroopa metsade bioloogilise mitmekesisuse säilitamise peamiste juhtnööride rakendamist.

6) Energia ja transport

Energia- ja transpordisektoritel on globaalne ja piirkondlik mõju bioloogilisele mitmekesisusele kliimamuutuse ja hapestumise tõttu. Lisaks sellele võib ka transpordi- ja energiatootmise infrastruktuuride arenemisel olla suurem mõju kohalikule bioloogilisele mitmekesisusele.

Transpordil, maanteedel ja lennujaamade infrastruktuuridel võib olla otsene mõju ökosüsteemi rikkumisel ning sellega võidakse põhjustada kaudseid mõjutusi looduslike

elupaikade/kasvukohtade killustumisele, kaasa arvatud geneetiline isolatsioon ja looduslike liikide häirimine (inimese kohalolek, valguse, tuule, temperatuuri, niiskuse ja mulla toiteainete muutumine).

EESMÄRGID:

- rakendada hapestumise ja kliimamuutuse strateegiaid, millega on ette nähtud negatiivse mõju vähendamine bioloogilisele mitmekesisusele;
- nii tavapärase kui ka taastuvenergia allikate infrastruktuuride arengu mõjutuste vähendamine bioloogilisele mitmekesisusele;
- leida parimad võimalused bioloogilise mitmekesisuse jaoks juba ajal, mil võetakse vastu otsus mingi energiaallika kasutamiseks, et rahuldada piirkondliku tasandi nõudlust;
- transpordi infrastruktuuride mõju vähendamine bioloogilisele mitmekesisusele, suurendades olemasolevate infrastruktuuride võimsust ja efektiivsust; uute infrastruktuuride puhul võtta täielikult arvesse keskkonnaküsimused.

7) Turism

Turism on tihedalt seotud terve keskkonna säilitamisega, mis omakorda on turismi peamisi tegureid ning aitab mitmes osas tõsta avalikkuse teadlikkust bioloogilise mitmekesisuse osas. Turismipoliitikat arendatakse riiklikul ja piirkondlikul tasandil ning sellel võib olla oluline mõju bioloogilisele mitmekesisusele ja säästvusele. Ühelt poolt avaldab turism otsest ja kaudset survet ning ohtu looduslike liikide ja elupaikade/kasvukohtade säilimisele, võib tekitada eluslooduse häireid ning tõsta reostustaset. Teisest küljest pakub säästev turism paljudes piirkondades lisaressursse ja loob töökohti, motiveerides kohalikke säilitama loodust ja kaitsma keskkonda. Turismi piirkondades tuleb määratleda mõningate tundlike elupaikade ja ökosüsteemide turismitaluvuse võime.

Tuleb edendada turismi kui tegevust, mis otseselt või kaudselt annab oma panuse bioloogilise mitmekesisuse säilitamise ja säästvasse kasutamisse.

Kuigi turismipoliitika eest vastutavad liikmesriigid, tuleb pöörata erilist tähelepanu potentsiaalsetele NATURA 2000 aladele.

Turism on oluliselt seotud ka piirkondliku arenguga ja üldplaneerimis-poliitikaga ning mõningad neist seostest peaksid väljenduma erinevate sektorite tegevusplaanides. Globaalsel tasandil on säästlva turismi arenguks sätestatud üldised juhtnöörid Berliini deklaratsiooniga.

EESMÄRGID:

- soodustada turismi taluvusvõime-hinnangute andmist erinevatele ökosüsteemidele ja looduslikele elupaikadele/kasvukohtadele;
- soodustada parimate tavade vahetamist nii riikliku kui ka erasektori turismi huvides;
- edendada rahvusvaheliste säästva turismi juhtnööride väljatöötamist.

8) Majandusliku koostöö areng

EESMÄRGID:

- tuua bioloogilise mitmekesisuse eesmärgid ja sihid Ühenduse arengu ning majandusliku koostöö strateegiatesse ning poliitikasse. Bioloogilise mitmekesisuse eesmärgid tuleb integreerida arenguprojektide erinevatesse majandussektoritesse, tagades sellega suurema ühtsuse Ühenduse arengu koostööpoliitika ja Ühenduse ülejäänud poliitikaga, nt rahvusvaheline kaubandus, põllumajandus ja kalandus;

- toetada looduslike ressursside säästvat kasutamist, eriti metsade, rohumaade ja mere ning rannikualade ökosüsteemide osas;
- tugevdada asjaomaseid ametkondi, mis tegelevad bioloogilise mitmekesisuse säilitamise ja säästva kasutamisega;
- koordineerida selle strateegia ja sellest tulenevate tegevusplaanide rakendamist kolmandate riikide strateegiatega, mis tagaks ühtsuse Ühenduse toetuse ning nende riikide endi bioloogilise mitmekesisuse strateegiatega vahel;
- tagada poliitikate ja lähenemisviiside koordineerimise liikmesriikide ja Ühenduse abiprogrammide raames, nagu ka teiste rahvusvaheliste institutsioonide puhul;
- pakkuda bioloogilisele mitmekesisusele piisavat rahastamist kahepoolsete abiprogrammidega;
- tutvustada bioloogilise mitmekesisuse eesmärkide põllumajandusse integreerimise skeeme liituvates riikides.

2.3. Tegevusplaanide ning muude meetmete väljatöötamine ja rakendamine

Strateegiadokumendi neljas osa määrab kindlaks sektorite ja sektorite vahelised tegevusplaanid, mis tuleb selle strateegia raames välja töötada, et tagada selle eesmärkide täide viimine. Eraldi tegevusplaanid on koostatud looduslike ressursside säilitamiseks, põllumajanduse, kalanduse, piirkondliku poliitika ja üldplaneeringu, arengu ja majandusliku koostöö tarvis. Piirkondliku poliitika ja üldplaneerimise tegevusplaanid peavad tagama, et bioloogilise mitmekesisuse strateegia eesmärgid viidaks otse tulevikuprogrammide koostamise juhtnööridesse. Energia ja transport ei vaja uusi tegevusplaanide. Turismi tarvis peaks piisama piirkondliku poliitika ja üldplaneeringu valdkonnas rakendatavatest keskkonnaekspertiisidest.

Võttes arvesse CBD klauslit 3, peavad tegevusplaanid tagama, et Ühenduse poliitika ei kahjustaks kolmandate riikide keskkonda või alasid, mis jäävad väljapoole riiklikku jurisdiktsiooni. Tegevusplaanid ja muud meetmed peavad austama, säilitama ja hooldama teadmisi, uuendusi ning tavasid, mis hõlmavad kohalike ühiskondade traditsioonilist elustiili vastavalt bioloogilise mitmekesisuse säilitamisele ja säästvale kasutamisele.

Tegevusplaan esitatakse Komisjoni kirjuna Nõukogule ja Parlamendile. Tegevusplaanid peavad olema osa sektorite olemasolevast poliitikast ning võtma arvesse olemasolevaid leppeid ja rahvusvahelisi ettevõtmisi.

Nii arvestatakse bioloogilise mitmekesisuse küsimustega muuhulgas ka

- struktuurifondide lepingute käesolevas ülevaatuses;
- AGENDA 2000s välja kuulutatud CAPI muutmise protsessis;
- 1998. aastal otsustatud uutes arengutoetuse lepetes.

Tegevusplaanid peavad soodustama koostööd ja partnerlust ning olemasolevate ressursside efektiivset kasutamist. Sellised huvigrupid nagu tööstusühingud ja NGOd peavad olema kaasatud tegevusplaanide väljatöötamisse ja rakendamisse. Tavaliselt nõuab tegevusplaanide väljatöötamine olemasoleva poliitika ja vahendite ülevaatus, et selgitada, kuidas need mõjutavad liike ja ökosüsteeme. Tegevusplaanis sisalduvate meetmete rakendamist tuleb hinnata sotsiaalsest ja majanduslikust aspektist, et õigustada valitud variante, kui on olemas ka erinevad alternatiivid. Komisjon määrab kindlaks indikaatorid, mille abil hinnata tegevusplaanide rakendamist. Indikaatorite valimisel on põhirõhk liikidel ja ökosüsteemidel, mida mistahes poliitikavaldkond võib mõjutada.

Strateegia rakendamise ja tegevusplaanide efektiivsuse ning sobivuse hindamine toimub tavaliselt kolmeaastaste tsüklikena või vastavalt poliitika planeeritud tsüklitele. Nende hinnangute põhjal esitab Komisjon Nõukogule ja Parlamendile aruande.

2.4. Bioloogilise mitmekesisuse strateegia hindamine

Käesolev strateegia võeti hiljuti vastu kui Komisjoni teade (4. veebruaril 1998) ning ainult tulevased sündmused võivad tõestada selle efektiivsust. See uurimus saab analüüsida ainult strateegia ühtsust ning seda, kas strateegia pakub piisavalt juhtnööre sellise keeruka probleemi lahendamiseks.

Positiivsed küljed

1. Bioloogilise mitmekesisuse definitsiooni keerukuse tunnustamine; see läheneb punktile, mis on tunduvalt kaugemal kehtestatud looduskaitse mõistest.

“Bioloogiline mitmekesisus on eluliselt oluline, et säilitada elu Maal ning sellel on oluline sotsiaalne, majanduslik, teaduslik, hariduslik ja kultuuriline väärtus. Ilma õige bioloogilise mitmekesisuseta võib sellistel teguritel nagu kliimamuutus olla katastroofilisi tagajärgi. See on peamine, et säilitada põllumajanduse ja kalanduse elujõulisus toiduainete tootmiseks. Bioloogiline mitmekesisus pakub sageli ka lahendusi reostus- ning terviseprobleemidele.”

2. Ühenduse bioloogilise mitmekesisuse märkimisväärse vaesumise tunnustamine.

“Globaalsel tasandil on kindlaks tehtud, et bioloogiline mitmekesisus väheneb praegu kiiremini kui iialgi varem. Olukord Euroopas on samuti murettekitav. Euroopa Liidu bioloogiline mitmekesisus on inimtegevuse tõttu sajandite jooksul aeglaselt muutunud. Viimaste aastakümnete jooksul on see dramaatiliselt kiirenenud.”

3. Bioloogilise mitmekesisuse vaesumise põhjuste tunnustamine ning analüüsimine.

“Euroopa Keskkonnaagentuuri hinnangus on öeldud, et Euroopa bioloogilise mitmekesisuse vaesumine tuleneb paljudes piirkondades peamiselt väga intensiivsest põllumajandusest ja maakasutusest metsakasvatamise eesmärkidel, allesjäänud looduslike elupaikade/kasvukohtade suurenevast killustumisest, linnastumisest, massilisest turismist ja ka vee ning õhu saastatusest.”

4. Tunnustamine, et senised meetmed pole piisavad halvenemise tagasipööramiseks.

“Vaatamata pingutustele minevikus ei ole Ühenduse ning liikmesriikide meetmed piisavad, et peatada praegusi suundi. Seega on Ühenduse jaoks oluline ja ka kiiresti vaja välja töötada strateegia ning võtta tarvitusele meetmed bioloogilise mitmekesisuse säilitamiseks ning säästvaks kasutamiseks.”

5. Ühenduse vastutuse tunnustamine rahvusvahelistel tegevusaladel, mis on seotud bioloogilise mitmekesisuse säilitamise küsimustega.

“Bioloogilise mitmekesisuse vähenemine globaalsel tasemel ning erinevate liikide sõltuvus üksteisest ning riigipiire ületavate ökosüsteemide olemasolu nõuab koondatud rahvusvahelist tegevust. Selle tegevuse raamistikuks on Bioloogilise mitmekesisuse konventsioon (CBD). Euroopa Ühendus ratifitseeris CBD 21. detsembril 1993.”

6. Strateegia eesmärgiks on pakkuda raamistikku käesolevatele omavahel ühtsustamata ja paralleelsetele pingutustele, mis eksisteerivad mitmetes rahvusvahelistes lepetes, plaanides ja strateegiates. Samuti tuleb ühtlustada Ühenduse ülejäänud poliitika bioloogilise mitmekesisuse poliitikaga.

“Ühenduse bioloogilise mitmekesisuse strateegia peab pakkuma raamistikku, mille järgi välja töötada Ühenduse poliitikat ja meetmeid, mis vastaksid CBDle.”

7. Tunnistamine, et bioloogilise mitmekesisuse säilitamise ja säästva arengu vahel on seos, sest bioloogilise mitmekesisuse säilitamist on võimalik tagada ainult ressursside säästva kasutamisega.

“Rahvusvahelise tasandi võtmeisiku rollis Ühendusel on kohustus tagada, et tema oma poliitika ja vahendid, mis võivad mõjutada bioloogilist mitmekesisust, peegeldaksid arvestamist ning annaksid omapoolse panuse bioloogilise mitmekesisuse säilitamisse ja säästvasse kasutamisse.”

8. Ennetamise tähtsuse mõistmine.

“Esitatud Ühenduse bioloogilise mitmekesisuse strateegia püüab ette näha, ennetada ja takistada bioloogilise mitmekesisuse vähenemise põhjusi juba eos. See aitab praeguseid bioloogilise mitmekesisuse vähenemise suundi tagasi pöörata ja viia liigid ning ökosüsteemid (kaasa arvatud agro-ökosüsteemid) rahuldavasse kaitseolukorda nii Euroopa Liidu piires kui ka väljaspool seda.”

Negatiivsed küljed

1. Riiklik pädevus on liialdatud.

“Kõik Ühenduse liikmesriigid on lepingulistest suhetes CBDga. Selle tagajärjel on neil vastav riiklik bioloogilise mitmekesisuse strateegia juba välja töötatud või töötamisel.”

2. Strateegia rakendamine nõuab kaheastmelist protsessi. Esimene samm, üldise poliitilise orientatsiooni paikapanek toimus ilma suuremate raskusteta, kuid rakendamine ise, nagu muudest kogemustest nähtub, nõuab tunduvalt suuremaid pingutusi.

“CBD rakendamine Ühenduse poolt nõuab kaheastmelist protsessi. Üldist poliitilist orientatsiooni sisaldava strateegia vastuvõtmine on esimene samm. Teine on tegevusplaanide ning muude meetmete väljatöötamine ja rakendamine.”

3. On selge, et bioloogilise mitmekesisuse olukord pole paranenud, vaid hoopis halvenenud – hoolimata olemasolevatest poliitikatest ja meetmetest. Sellest lähtub, et peamised põhimõtted ei ole piisavalt efektiivsed ja radikaalsed muudatused on vajalikud.

“Tegevusplaanid ja muud meetmed peavad viima edasi ja täiendama olemasolevat poliitikat ning planeeritud üritusi. Tegevusplaanide väljatöötamisel tuleb võtta arvesse liikmesriikide strateegiate eesmäärke ja tegevusi, et tagada tegeliku väärtuse lisamine. Kuidas seda kõige paremini teostada, selgub siis, kui kõikide liikmesriikide strateegiad on olemas.”

4. Strateegia arvestab ainult nende sektoritega, mis otseselt mõjutavad bioloogilist mitmekesisust. Kaudseid tegureid ei ole arvesse võetud. On mitmeid bioloogilise mitmekesisusega seotud probleeme, mis tulenevad tööstustoodetest ja -tootmisest. Tööstussaaste emissioon, lai valik tööstuslikke tooteid, aga peamiselt bioloogiliselt mittekõdunevatest materjalidest, ei ohusta mitte ainult inimeste tervist, vaid ka mitmeid eluslooduse liike.

Strateegia ei arvesta inimkonna kui üksikisikute kogumiga, kuigi inimene mõjutab mitmeski valdkonnas bioloogilist mitmekesisust tugevalt tootjana ja ka tarbijana. Seega üldine elustiil,

kaasa arvatud tarbimine, puhkus või kodused tegevused, tuleks lugeda strateegiaga seotuks. Keskkonnaprobleemide eetiline külg on samuti inimkonnaga seotud. Bioloogilise mitmekesisuse väärtuste säilitamine on võimatu ilma meie keskkonnaeetika muutumiseta.

5. Põllumajanduse analüüsimisel ei ole mõistetud õigesti toiduainetööstust, kuigi tootmiseks vajalikud liigid määrab kindlaks toiduainetööstuse pakkumine ja tarbijate nõudlus. Strateegia näib ignoreerivat, et tarbimise ja säilitamise huvid on tihedalt seotud.

6. Strateegias puudub informatsioon geneetiliselt muundatud organismide kohta, mis on üks peamisi tulevikuohte bioloogilise mitmekesisuse jaoks. Strateegia peaks soodustama meetmeid ja alustama uuringuid selles vallas.

3. Euroopa Liidu laienemine ja bioloogiline mitmekesisus

Arvestades seda, et bioloogiline mitmekesisus on suurepärane indikaatorsüsteem, mis näitab ära globaalse, piirkondliku ja isegi riikliku keskkonna olukorra, on ilmselge, et see näitab Ühenduse bioloogilise mitmekesisuse poliitika mõjusid, selle efektiivsust bioloogilise mitmekesisuse säilitamisel Ühenduse territooriumil.

Seega on riiklike või Ühenduse looduskaitsepoliitikat võimalik efektiivselt rakendada ainult juhul, kui poliitika on ühtne.

Euroopa Liidu poliitika ebaõnnestub

(BirdLife Internationali uurimus "Bioloogilise mitmekesisuse säilitamine Euroopa Liidus")

- Tavapärane põllumajanduspoliitika soodustab intensiivset ja eripärast maakasutust. Sellest tulenevad muudatused põllumajandustavades on põhjustanud tohutuid muudatusi bioloogilises mitmekesisuses.
- Euroopa Liidu regionaalpoliitika rahastab struktuurifondi ja Ühtekuuluvusfondi kaudu maanteede, hüdroelektriskeemide, turismi ja niisutamise arendamist, mis kõik on kahjulikud kaitsealadele.
- Euroopa transpordivõrgustikku ei ole strateegiliselt hinnatud, vältimaks nende võimalikku kahju keskkonnale.
- Kalanduse sektoris kahjustab intensiivne kalastamine looduslike märgalasid ja seega ka NATURA 2000 alasid.

Seni, kuni Ühendus jätkab selliste bioloogilisele mitmekesisusele kahjulike tegevustega, ei saa ta ka juhtida bioloogilise mitmekesisuse konventsiooni rakendamist.

Ühenduse erinevate keskkonnaprogrammide hindamine näitas, et poliitiliste ürituste rakendamine ei ole ilmne. Vastavalt järeldustele ei ole Ühendus hüljanud säästva arengu põhimõtteid, kuid neid ei ole ka rakendatud.

Globaalse keskkonna seisundi aruandes on öeldud: *"Liikmesriikides on võimalik jälgida keskkonnaseisundi pidevat halvenemist" ja "tegelikud seadusandlikud mehhanismid ei suuda peatada pöördumatuid suundumusi."*

On ilmselge, et esmapõhjused bioloogilise mitmekesisuse vaesumisel ja keskkonnaolude halvenemisel on tingitud tarbijaühiskonnast. Võttes arvesse, et Ühenduse poliitika ei piira tarbijate huve, mis soodustavad üleüldist majanduse arengut, on mistahes muud meetmed ebaefektiivsed.

Tarbijaühiskonna negatiivseid mõjusid on võimalik põhjendada riikidega, millest paljudes toimub üleminekuperiood ning mitmed neist on liitumiskandidaadid. Turumajanduse edendamise meetmed on viinud bioloogilise mitmekesisuse kiirele vähenemisele.

Esimese kümne sotsiaalse ja majandusliku muutumise aasta jooksul toimusid kiired, olulised ja vaieldavad muutused. Esialgel üleminekutasandil viis tootmisstruktuuride lõhkumine märkimisväärse keskkonnareostuse tõusuni, põllumajandustoodangu vähenemiseni ja keemiliste materjalide kasutamise tõusuni. Selle perioodi ajal oleks olnud võimalik ette näha

keskkonnaseisundi parandamist. Paraku on nendele parandustele alati järgnenud kiire majandustegevuse kasv, mis ei austa keskkonnaalaseid väärtusi.

Kahjuks paistab, et olemasolevad mudelid ei sobi säästva arengu rakendamiseks. See on Kesk- ja Ida-Euroopa huvitav vasturääkivus, kohaliku keskkonda ja kultuurilist mitmekesisust oleks kõige parem säilitada vähearenenud maa-aladel, poliitiliselt isoleeritud piirkondades. Kultuuriline mitmekesisus hõlmab traditsioonilist elustiili, traditsioonilist tootmist ja tarbimismudeleid.

AGENDA 2000 peab neile väljakutsetele vastama. Mitmed AGENDA 2000 teemad on otseselt või kaudselt seotud bioloogilise mitmekesisuse säilitamisega. Kõige olulisemad tegurid on seadusandlus, ühtne põllumajanduspoliitika, infrastruktuuride väljatöötamine ja regionaalpoliitika.

3.1 Seadusandlus

Bioloogilise mitmekesisuse seadusandlus tuleb ühtlustada Ühenduse bioloogilise mitmekesisuse konventsiooniga. Sätted kahe direktiivi ja CITESi rakendamiseks katavad ainult osaliselt konventsiooni ettepanekuid. Hiljuti vastu võetud Bioloogilise mitmekesisuse strateegia järgib konventsiooni instruksioone, kuid ei teosta uusi seadusandlikke tegevusi, vaid tegeleb ainult erinevate sektorite tegevusplaanide väljatöötamisega.

Seega on kandidaatriikidel traditsioonilise looduse säilitamise võimaluste võrdlemiseks ainult need kaks direktiivi, mis hinnangute kohaselt ei paranda Kesk-Euroopa bioloogilise mitmekesisuse säilitamist märkimisväärselt. Olemasolevad looduskaitse tingimused on raskete läbirääkimiste tulemus ja praegu rohkesti kasutatav viitamismeetod aitab Kesk- ja Ida-Euroopa riikide poliitikutel seletada erinevusi riikliku ja Ühenduse meetmete vahel ning õigustada oluliste säilitamise meetmete lõpetamist.

Globaalse keskkonnapoliitika mõju bioloogilisele mitmekesisusele on ilmselge. Ei ole mingit kahtlust, et teatud seisukohtadel on Ühenduse keskkonnapoliitika rangem ja isegi rohkem täidesaatev kui Kesk- ja Ida-Euroopa seadusandlus. Seega on ühenduse seadusandlus keskkonnasõbralik. Kuid kas need meetmed sobivad teistesse piirkondadesse, erinevate majanduslike, sotsiaalsete ja keskkonna-alaste näitajatega? See võib võimalik olla, kui sotsiaalne ja looduslik keskkond muutuvad vastavalt ootustele.

3.2. Ühtne põllumajanduspoliitika

AGENDA 2000 sätted annavad bioloogilise mitmekesisuse säilitamisse suurema panuse kui põllumajanduse parendamine. Kesk- ja Ida-Euroopa riikides võivad ettepaneku meetmed viia haritava maa märkimisväärselt vähenemisele.

Nende positiivsete tegurite kõrval tuleks tõstatada ka mõned olulised küsimused. Kas põllumajandusreformi ettevõtmised on säästvad? AGENDA 2000 väljendab selgelt, et nende ettevõtmiste väljatöötamisel oli peamiseks põhjuseks pigem majanduse globaliseerumise suund kui bioloogilise mitmekesisuse säilitamise idee. Pikemaajaliselt tuleks tõstatada küsimus, kas lubatud parendused jäävad pidevaks.

Teine oluline küsimus on söötjätetud maade tulevik: kas need jäävad puutumatuks või hakatakse neid kasutama muudel eesmärkidel? Tegelikult on üldiseks trendiks kõrvalejäänud maade taasmetsastamine. Bioloogilise mitmekesisuse seisukohalt on seda tegevust võimalik mõnest aspektist kritiseerida. Inimese poolt taasmetsastatud alade ja looduse poolt loodud ühiskondade ning nende bioloogilise mitmekesisuse vahelised seosed on märkimisväärsed.

Paljudel juhtudel kahjustatakse taasmetsastamise käigus looduslikke rohumaid ja märgalasid, mille bioloogiline mitmekesisus on rikkalik.

On esinenud katseid võtta kasutusele radikaalsemad meetmed, nt maksude sisseseadmine (keemiliste väetiste maks jne) või keskkonnanõuete range järgimine, et saada rahalist toetust. Kuigi tundub, et planeeritud meetmed edendavad bioloogilise mitmekesisuse säilitamist, on nende efektiivsus ja rakendamine tagamata ja puudub ka talunike organisatsioonide toetus. Londoni Euroopa Keskkonnapoliitika instituudi põllumajanduse ja keskkonna keskuse hinnangu kohaselt on Euroopa erinevate organisatsioonide huvide ja eriarvamuste konflikt märkimisväärne.

3.3. Piirkondliku arengu poliitika

Piirkondliku arengu poliitika mõjutab märkimisväärselt bioloogilist mitmekesisust. Olemasolevad piirkondliku arengu meetmed nii Ida- kui ka Lääne-Euroopas võivad põhjustada häiret. Ühenduse looduskaitse ja piirkondliku arengu huvid on vastasseisus. Paljudel juhtudel on arvestatud arenguhuvidega. Samuti olid Ida-Euroopas tohtud arenguprojektid, mis mõjutasid pöördumatult looduslikke elupaiku/kasvukohti ja maastikku.

Ida-Euroopas võib olemasolev piirkondliku arengu rahastamise toetus tunduda hirmuäratav, sest

arengu initsiatiivid ei vasta tavaliselt säästvuse põhimõtetele ning need ei arvesta isegi kõige kindlamate keskkonnakaitse põhimõtete. Efektiivsete arenguskeemide puudumine, mis on juba rakendanud säästva arengu eesmärgi ja mis võib soodustada sarnaste ürituste tekkimist, on murettekitav. Seda skeemi ei või välja töötada enne, kui vastav majanduse ja seadusandluse mehhanism on loodud. Selles valdkonnas on palju teha, näiteks töötada välja meie seos säästva arenguga, panna paika indikaatorid või arendada säästva tootmise ja tarbimise mudeleid.

Infrastruktuuri väljatöötamine on tihedalt seotud piirkondliku arengu küsimustega. Bioloogilist mitmekesisust ohustavad tegevused toimuvad peamiselt selles sektoris.

On raske määratleda kõige olulisemaid inimtegevuse tegureid, mis on seotud bioloogilise mitmekesisusega, kuid transporti ja selle infrastruktuuri ei saa kõrvale jätta. Selle põhjuseks võib olla, et nii inimkond kui ka loodus on teineteisest sõltuvad süsteemid. Kahe süsteemi vahelised kokkupuutepunktid ongi konflikti allikaks.

Tuleb mainida, et on suurenenud jõupingutused vähendada transpordist tingitud bioloogilise mitmekesisuse kahjustusi, selliseid meetmeid on ka juba rakendatud kiirteede ehitusprojektides, aedade ja viaduktide ehitamisel jne. Tegelikult on need ainult osalised lahendused bioloogilise mitmekesisuse säilitamiseks.

AGENDA 2000 näitab ära, et on olemas Ühenduse ettevõtmisi, mille eesmärgiks on keskkonna üldise seisukorra parendamine, aga peamiseks eesmärgiks läbivaadatud Ühenduse poliitikas on majanduse arengu toetamine. On tõsi, et sellistel dokumentidel nagu Ühenduse bioloogilise mitmekesisuse strateegia on õige lähenemisviis bioloogilise mitmekesisuse säilitamise tegevuse korraldamiseks, kuid need jõupingutused jäävad tavaliselt muude tähtsamate poliitikate varju.

Uurimus, mis näitab erinevate huvisektorite vastuseisu mõju bioloogilisele mitmekesisusele

(allikas: BirdLife International: Bioloogilise mitmekesisuse säilitamine ELis)

1. Hispaania

Kaitseala: Picos de Europa (rahvuspark SPA alal – määratud elupaigadirektiiviga)

Ebaõnnestunud sektor: turism

Asturiase piirkondliku valitsuse poolt toetatud ja rahastatud raudtee kahe küla vahel, mis võimaldab kuni 1 miljoni turisti juurdepääsu rahvusparki südamesse, rikkumata ürgorgu. Kuigi see on vastuolus riigi seaduste ja mitmete piirkondlike eeskirjadega, keelas Keskkonnaministeerium selle ehitamise.

2. Suurbritannia

Kaitseala: Cairngorms (SPA Ramsari ala, riiklik looduskaitseala)

Ebaõnnestunud sektorid: turism, piirkondlik areng

Valitsuse agentuur ja erafirma toetasid laiaulatuslikku projekti (tunneli ehitamine, restoranid jne, mis võtaks vastu 250 000 külastajat aastas). On näha, et eriotstarbeliselt kaitstud alad kannatavad ebapiisava kaitse all, mida nad hädasti vajaksid. Ehitustööd ei ole veel alanud.

3. Portugal

Kaitseala: Tagus Estuary (Ramsari ala, SPA ja riiklik looduskaitseala)

Ebaõnnestunud sektorid: transport, piirkondlik areng

1998.a lõpetati tohutu maantee silla ehitamine, mis oli osa Üle-Euroopalisest Transpordivõrgust, kahjustades pöördumatult tähtsaid märgala elupaiku/kasvukohti, mis kuuluvad NATURA 2000 võrgustikku. Euroopa Liidu Ühtekuuluvusfond ja Euroopa Investeerimispank toetasid ehitust rahaliselt. Euroopa Komisjon nõustus projektiga. See on selgelt vastuolus nii linnu- kui ka elupaigadirektiiviga, sest alternatiivne ja palju vähem kahjustusi tekitav tee oli võimalik ehitada väljaspool SPA alasid. Ühendus on siin täielikult iseendaga vastuolus.

4. Taani

Kaitseala: Saltholm (saar, 40 000 pesitsevat lindu, SPA)

Ebaõnnestunud sektor: transport

Raudtee/maantee ehitamine Taani ja Rootsi vahele Üle-Euroopalise Transpordivõrgu raames. EIA nägi ette 3,3% ulatuses SPA territooriumi hävitamist. Taani ja Rootsi valitsuste poolt heaks kiidetud, ehitus algas 1995.a ja avatakse aastal 2000.

5. Saksamaa

Kaitseala: Peene Org, Trebel ja Recknitz'i org (5SPA)

Ebaõnnestunud sektor: transport

Muudetud "A20" maantee läbib SPA territooriumi. See avaldab otsest mõju mitmetele liikidele. Ühenduse arvamus oli, et ehitise hädavajalikkus on seotud Üle-Euroopalise Transpordivõrguga ja on õigustatud avalikkuse huvidega. Kuigi vähem ohtlikud võimalused olid samuti olemas, ei kaalutud neid tõsiselt.

6. Prantsusmaa

Kaitseala: Seine Estuary (SPA, riiklik looduskaitseala)

Ebaõnnestunud sektor: transport (sadama väljaehitamine)

Le Havre sadama laiendamine ja süvendamine kahjustab SPAd. Praegu on Komisjon blokeerinud struktuurifondide kasutamise.

7. Kreeka

Kaitseala: Porto Lagose laguunid ja Vistonise järv (SPA; rahvuspark, Ramsari ala)

Ebaõnnestunud sektorid: põllumajandus, transport, kalandus ja piirkondlik areng

8. Itaalia

Kaitseala: Valli di Comacchio (Ramsari ala, SPA, rahvuspark)

Ebaõnnestunud sektorid: kalandus, piirkondlik areng

Kunstlike kalatiikide loomine ja intensiivne kalakasvatus. Tööd algasid 1996. Umbes 50 hektarit kaitsealaid on hävinud ja 2000 hektarit kaitsealaid on kannatanud ehitusest tuleneva segamise all.

9. Hispaania

Kaitseala: Los Monegros (kaitsmata ala)

Ebaõnnestunud sektorid: põllumajandus, piirkondlik areng

Loodi niisutussüsteem koos vastava infrastruktuuriga. Puuduvad hinnangud.

10. Prantsusmaa

Kaitseala: Marais Poitevin et baie del' Aguilon (SPA, 2 riiklikku looduskaitseala)

Ebaõnnestunud sektor: põllumajandus

Põllumajanduse intensiivsemaks muutmine. Maa kuivendamine ja kanalisatsioon on tõsiselt mõjutanud märgalade 50%.

4. Ettepanekud Euroopa Liidu bioloogilise mitmekesisuse poliitika parendamiseks

Kesk- ja Ida-Euroopa saatus on selle loodusliku kapitali, millest ainult vähene osa on säilinud Lääne-Euroopas, tulemus. Need looduslikud ressursid võivad olla Ida-Euroopa panus ühtsesse Euroopasse. Sel ajal, kui Ida-Euroopas on nende väärtuste säilitamine puudulik, peab Lääne-Euroopa tarvitusele võtma sobivad meetmed. Kuna liitumine sõltub Lääne-Euroopa riikidest, on järgnevad ettepanekud mõeldud Ühenduse keskkonnapoliitika tähelepanu objektiks. Liitumise tingimuste hulka tuleks esmajärjekorras lugeda säästvuse, bioloogilise mitmekesisuse säilitamise ja keskkonnakaitse rakendamise eesmärkide tingimused.

Seadusandlust, mis on seotud ressursside säästva kasutamisega, tuleks laiendada vastavalt Ühenduse bioloogilise mitmekesisuse konventsioonile. Kaks direktiivi reguleerivad ainult looduskaitseteemasid.

Elupaigadirektiivi tuleks täiendada sätetega, mis reguleeriks ökoloogiliste koridoride kaitset ja viiks ellu NATURA 2000 võrgustiku efektiivse rakendamise Euroopas.

Seadusesse tuleks lisada Ühenduse bioloogilise mitmekesisuse konventsiooni kohustused; et arendada sektorite tegevusplaane ning strateegiat, tuleb täiendada juhtnõrdega veel puuduvatele poliitika valdkondadele (vt strateegia negatiivseid külgi).

Tuleks välja töötada inimkonna eetika koodeks suheteks loodusega.

Väljatöötamise järgus olevaid strateegiaid tuleb võrrelda Ühenduse bioloogilise mitmekesisuse strateegiaga ja need tuleb ühtlustada.

Mistahes Ühenduse tulevikuprogrammi, -plaani ja -vahendit tuleb hinnata säästvuse ja bioloogilise mitmekesisuse säilitamise seisukohast, isegi siis, kui neil ei ole otsest mõju bioloogilise mitmekesisuse säilitamisele. Tuleb luua mehhanism, mis muudaks sellised hinnangud automaatseks.

Selleks, et edendada säästvat regionaalarengut, tuleb ühtlustada ressursside säästva kasutamise eesmärgid ja looduse säilitamise eesmärgid. Säästvad meetodid põllumajanduses annavad panuse taimestiku ja loomastiku säilitamiseks ning loovad ka uusi töökohti.

Enne kui Euroopa fond alustab piirkondliku arengu edendamist ja rahastamist Kesk- ja Ida-Euroopas, tuleb välja töötada kriteeriumid säästva piirkondliku arengu tarvis ja otsustamisjärgus tuleb neid kriteeriume arvesse võtta enne rahastamist.

Tuleb analüüsida majanduse ja seadusandlike meetmete tegelikku mõju säästvale arengule ning teha ettepanekud, töötamaks välja säästvat seadusandlikku süsteemi.

Tuleb pöörata rohkem rõhku säästva arengu teadlikkuse tõstmiseks, informatsiooni vahetamiseks ja hariduseks. Tuleb välja töötada Euroopa programm, mis püriks neile eesmärkidele.

Kasulikud kontaktid ja aadressid

BirdLife International

Euroopa Ühenduse büroo

22, rue de Toulouse

B-1040 Brussels

Belgia

Tel: 32 2 280 08 30/ 280 14 20

Fax: 32 2 230 38 02

e-mail: bleco@ibm.net

Euroopa Keskkonnabüroo (EEB)

34, bd de Waterloo

B-1000 Brussels

Belgia

Tel: 32 2 289 10 90/31 243 23 65 12

Fax: 32 2 289 10 91/31 243 60 43 61

e-mail: info@eeb.org

Euroopa Maasõbrad – FoEE

29, rue Blanche

B-1050 Brussels

Belgia

Tel: 32 2 542 01 80

Fax: 32 2 537 55 96

e-mail: 106001.2133@compuserve.com

Mailma Looduse Fond WWF

European Policy Office

Avenue de Tervuren 36, bte 12

B-1040 Brussels

Belgia

Tel: 32 2 743 88 00

Euroopa Kliimavõrk CNE

44, rue du Taciturne

B-1000 Brussels

Belgia

Tel: 32 2 231 01 80

Fax: 32 2 230 57 13

e-mail: canron@gn.apc.org